ZNAČAJ VREMENA

Yusuf el-Qaradawi

ZNAČAJ VREMENA U ŽIVOTU MUSLIMANA

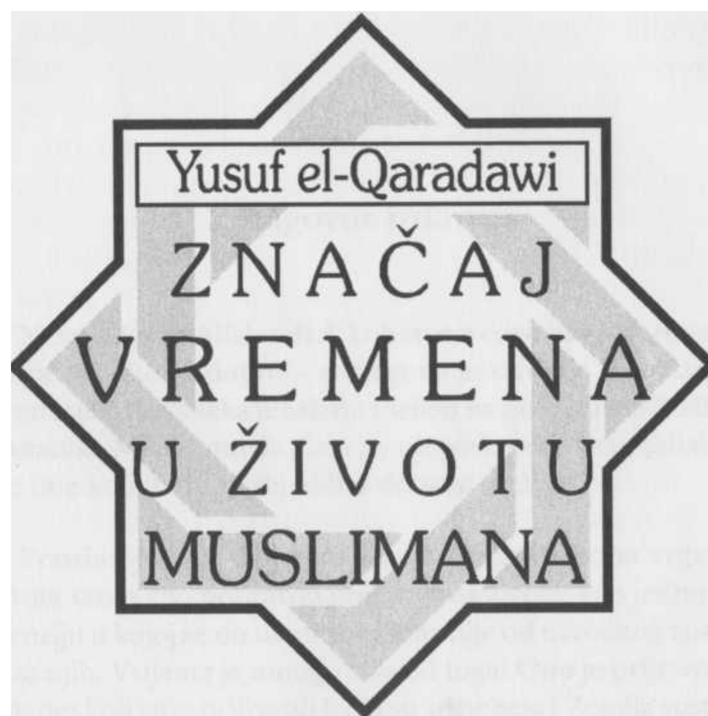
Tako mi vremena - čovjek, doista, gubi, samo ne oni koji vjeruju i dobra djela čine, i koji jedni drugima istinu preporučuju i koji jedni drugima preporučuju strpljenje.
(Kur'an, sura el-'Asr - Vrijeme)

www.islambosna.com

Yusuf el-Qaradawi:
ZNAČAJ VREMENA U ŽIVOTU MUSLIMANA

Naslov izvornika:
El-Waqt fi hajati-l-Muslim
Prijevod s arapskog: Prevodilački tim "Salahuddin"
Izdavač:
Muslimansko Bratstvo
Za izdavača:
Faruk Višća
Urednik:
Eldin Dučić
Tehnički urednik:
Tarik jesenkovič
Dizajn naslovne strane: Faruk Višča
Lektura i korektura: Eldin Dučič Selma Fazlič Anisa Lojo
Štampa:
Bemust
Za Štampariju:
Mustafa Bećirovič
Sarajevo, 1423. h.g./2002.
CIP- Katalogizacija u publikaciji Nacionalna i univerzitetska biblioteka Bosne i Hercegovine, Sarajevo
297.13
al QARADAWI, Yusuf
Značaj vremena u životu muslimana / Yusuf el-Qaradawi.
-Sarajevo : Muslimansko bratstvo, 2002. -120 str.; 21 cm
Prijevod djela: El-Wagt fi hajati-t-Muslim. - Bibliografske i druge i druge bilješke uz tekst
ISBN 9958-9783-o-x
COBISS/BiH-ID 11521798
Sarajevo, 1423. h.g./2002. godine

Predgovor izdavača

Neka je hvala Allahu dž.š. koji stvori čovjeka i pripremi za njega ono što je dobro - a njegovo je da li će zahvalan ili nezahvalan biti. Nekaje salavat i selam na posljednjeg Božijeg poslanika Muhammeda s.a.w.s., njegovu porodicu, ashabe i sve one koji ih budu slijedili u dobrim djelima.

Poražavajuća je činjenica da većina muslimana vrijeme shvata samo kao popratnu pojavu svog života, kao jednu dimenziju u kojoj se on ostvaruje i koja nije od naročitog značaja za njih. Vrijeme je mnogo više od toga! Ono je prije svega emanet koji smo prihvatili kada su se nebesa i Zemlja susteg- li iz straha da ga neće moći ispuniti... Čovjek ga je preuzeo svjesno prihvativši svoju ovosvjetsku ulogu halife i u okviru nje poštivanje prava i izvršavanje obaveza kojim gaje Allah dž.š. zadužio. Jedna od tih obaveza jeste pravilno korištenje vremena od rođenja pa sve do smrti. Allah dž.š. je stvorio čovjeka da izgrađuje Zemlju i na njoj uspostavi moralni zakon i stoga dao da osnova čovjekovog života bude aktivnost i rad. (Al-Balad, 4)

Svaki trenutak života musliman treba iskoristiti u cilju postizanja dunjalučke odnosno ahiretske koristi, jer se sve na neki način smatra ibadetom i dobrim djelom. Nije dovoljno samo vjerovanje, već i upotpunjenje tog vjerovanja radom. Temelji islama su imanski, a njegovi stubovi islamski šarti. Međutim, svi oni još uvijek ne čine zgradu islama već samo njenu konstrukciju koja mora biti “obložena” dobrim djelima i potvrdom vjere u praksi. Mnogi kur’anski ajeti upućuju na to daje Allah dž.š. vrijeme stavio čovjeku na raspolaganje da bi ga on maksimalno iskoristio za činjenje dobra i tako ostvario svoju misiju na Zemlji. Vrijeme je blagodat na koju Allah dž.š., kao i na svaku drugu, polaže pravo te

stoga muslimanu nije dozvoljeno da sebi oduzme život niti da uništi vlastiti imetak, zabranjeno mu je zloupotrebljavanje vremena i njegovo trošenje uzalud, jer sve je to ustvari Allahovo.

Uzvišeni kaže:

“Allah je od vjernika kupio živote njihove i imetke njihove u zamjenu za Džennet koji će im dati (...) Zato se radujte pogodbi svojoj koju ste s Njim ugovorili, to je veliki uspjeh. ” (At-Tawba, 111)

Sveukupnost vremena u životu jednog muslimana podređena je uzvišenom cilju postizanja Allahovog dž.š. zadovoljstva. Međutim, vrijeme teče nezaustavljivo i ukoliko ga ne shvatimo ozbiljno i ne iskoristimo na pravi način, ono će
na Sudnjem danu svjedočiti protiv nas. Na nama je da odlučimo sa čime čemo stati pred svoga Gospodara...

Molim Allaha dž.š. da nagradi sve one koji su svojim nesebičnim zalaganjem i trudom doprinijeli da ova knjiga ugleda svjetlo dana i da nas učini od onih čija će dobra djela na Sudnjem danu prevagnuti.

“Kako će divna biti nagrada onima koji su se trudili..."
(Al-'Ankabut, 58)
Eldin Dučić

Zahvala pripada Allahu dž.š., koji stvori čovjeka u najljepšem obliku i neka je Njegov blagoslov i mir na uputitelja Muhammeda s.a.w.s., koji dobru poduči, na njegovu porodicu, ashabe i sve one koji ih budu slijedili.

Zaostali narodi vrijeme smatraju nebitnom pojavom, a razmišljanje o vremenu - teškoćom, tako da su oni zabavljeni samo time kako da ga provedu i protraće. U isto vrijeme vodeći i uticajni narodi, koji su aktivni na sceni svjetskih zbivanja, vremenu pridaju veliku važnost i značaj, te smatraju da se ono ni u kom slučaju ne bi smjelo gubiti niti trošiti uzalud. Svaki trenutak vremena će proći, pobjeći od nas i nikada se više neće vratiti.

Islam podstiče da se vrijeme maksimalno iskoristi. Vrijeme je, s obzirom na svoju važnost, imalo čast da se Allah dž.š. njime zakune u suri El-‘Asr (Vrijeme). To je sura za koju je imam Šafija r.a. rekao:

“Da Allah nije objavio ljudima drugu suru osim ove, dovoljna bi im bila!''

Spoznaja problema vremena nije sporedna stvar. Naprotiv, to je pitanje života i smrti! Prenosi se u vjerodostojnom
hadisu naredba Allahovog Poslanika s.a.w.s.: “Kada dođe vrijeme Sudnjem danu, a u ruci nekoga od vas bude sadnica, neka je zasadi ako to može učiniti prije nego nastupi Sudnji dan. ”

Čak i posljednji trenutak postojanja cijelog čovječanstva potrebno je na pozitivan način iskoristiti i ne protraćiti ga. Kada bi Omer r.a. vidio

čovjeka koji bi mu se svidio, upitao bi za njegova djela, pa ako bi on bio besposličar, pao bi njegov ugled u Omerovim r.a. očima, jer taj čovjek konstantno gubi vrijeme.

U vjerodostojnom hadisu se navodi da je Resulullah s.a.w.s. rekao:

“Iskoristi pet stvari, prije nego te spriječi drugih pet:

- život prije smrti,
- zdravlje prije bolesti,
- slobodno vrijeme prije zauzetosti,
- mladost prije starosti,
- i bogatstvo prije siromaštva. ”

Staviše, Taberani u autentičnom hadisu prenosi da će stanovnici Dženneta žaliti za vremenom u kojem nisu spominjali Uzvišenog Allaha.

Budimo objektivni i recimo: očitost značaja vremena i njegovo pravilno korištenje u islamskom Ummetu se veoma slabo naziru, iako postoji velika potreba za svakim djelićem vremena. Premda postoje časni pojedinci koji cijene vrijeme i koriste ga na najbolji način, to se još nije pretvorilo u čvrstu naviku u svim poljima života i postalo stav svakog od nas.

Jedan velikan je upitan koja je metoda najbolja za postizanje napretka jedne zajednice, pa je rekao:

"Dajte mi vrijeme, napravit ću vam ono što želite! ”

Spoznaja značaja vremena se ne postiže kroz nekoliko riječi i lijepih savjeta, već dugim i neprekidnim odgajanjem, u prvom redu mladih, jer su oni duša Ummeta. Žalosno je da veliki broj mladih troši svoje vrijeme na upoznavanje njima stranog načina života, iza kojeg ne stoji ni dunjalučka niti ahiretska korist. Mali dio njih zastane i duboko razmisli na koji način su velike civilizacije dostizale vrhunac svoje moći; na koji način čovjek može usrećiti i unaprijediti samoga sebe, svoj Ummet i cijelo čovječanstvo?

Muhammed Ikbal je rekao: “O moja žalosti, ljudima koji su mogli da budu vođe svoje epohe umovi su struhnuli, te su izgubili volju za bilo kakvu aktivnost i preporod, da bi se na kraju zadovoljili da budu puki sljedbenici svoga vremena!” Također, profesor Selman el-Awda kaže: “Mnoštvo današnje omladine je duhovno i umno prazno. Nemaju ni znanje, ni djelo, ni vjeru, ni ideje. Nemaju drugog posla do namještanja obrva, uljepšavanja frizure, izabiranja odjeće i oponašanja poznatih glumaca i glumica. Sav njihov posao je da se okupljaju na javnim mjestima i slijede vlastite prohtjeve!”

Zbog toga našoj omladini poručujemo:

Vi ste naša istinska riznica! Od vas mnogo očekujemo, jer na vama, na kraju krajeva, ostaje rukovođenje zajednicom u svim aspektima života. Vrijeme je u vašim rukama, pa pro
nađite slast njegovog pravilnog ulaganja u velike ideje i korisne projekte!

Prkosite, pravilnim korištenjem vremena, slabostima koje nas okružuju sa svih strana, našoj izgubljenosti i marginaliziranju uloge našeg Ummeta!

Zbog toga vam danas prezentiramo veoma korisno djelo, čiji je autor jedan od najvećih učenjaka današnjice, uvaženi prof. dr. Jusuf el-Qaradawi, a koje nosi naslov “Značaj vremena u životu muslimana”.

Ovo je poslanica koja može koristiti svakome.

Molim Uzvišenog Allaha da nas okoristi njome i pomogne nam da istinski shvatimo značaj vremena, te da se tako okoristimo svakim trenom kroz koji prolazimo; jer, kao što kaže jedan učenjak: “Vrijeme je život!", stoje istina. Budimo od onih koji grade život, a ne od onih koji ga ruše i žive zbunjeni i izgubljeni! Allahu, učini nas od onih “koji Kur’an slušaju i slijede ono najljepše u njemu.

“Gospodaru naš, učini potpunim svjetlo naše i oprosti nam, jer Ti, doista, sve možeš"r

Prof. Ahmed Mu’az el-Hatib el-Haseni, bivši hatib Emevijske džamije u Damasku (Sirija)

[1] Az-Zumar, 18

[2] At-Tahrim, 8

Uvod

Hvala pripada Allahu dž.š. čijom se milošću upotpunjuju dobra djela, i neka je Allahov mir i blagoslov na Njegova poslanika Muhammeda s.a.w.s., koji je poslan kao milost čovječanstvu, na njegovu porodicu, ashabe i one koji budu slijedili njegov sunnet do Sudnjeg dana.

Naredne stranice govore o blagodati vremena, njegovoj vrijednosti u životu muslimana, kao i obavezama muslimana prema vremenu.

Na pisanje o ovim temama podstaklo me slijedeće:

- spoznaja da islam poklanja veliku pažnju vremenu kroz Kur’an i sunnet;
- zapažanje da su muslimani prvih blagoslovljenih stoljeća islama pazili na svoje vrijeme više nego oni poslije njih na svoje dinare i dirheme. Rezultat toga bilo je korisno znanje, dobro djelo, džihad u ime Allaha dž.š., jasna pobjeda i duboko ukorijenjena i razgranata civilizacija;
- danas u muslimanskom svijetu vidim gubljenje vremena i traćenje života koje je prešlo granice naivnosti i zašlo u idiotizam. Muslimani se zbog toga danas nalaze na začelju kolone na čijem čelu su bili. Oni ne rade za ovaj svijet, poput onih čija je to glavna preokupacija, niti rade za bolji svijet, kao pravi vjernici, nego su se odrekli oba svijeta i uskratili sebi oba dobra. A da imaju ispravna shvatanja, radili bi za ovaj svijet kao da će vječno živjeti, i za ahiret, kao da će sutra umrijeti i uzeli bi za svoj moto sveobuhvatnu kur’ansku dovu:

“Gospodaru naš, daj nam dobro i na ovom i na onom svijetu, i sačuvaj nas patnje u ognju. ”[3]

Možda će ih vrijeme podučiti i upozoriti smjena dana i noći, ako budu od onih koji su razumom obdareni:

"Ustvaranju nebesa i Zemlje i u izmjeni noći i dana su, zaista, znamenja za razumom obdarene, za one koji i stojeći i sjedeći i ležeći Allaha spominju i o stvaranju nebesa i Zemlje razmišljaju: 'Gospodaru naš, Ti nisi ovo uzalud stvorio; hvaljen Ti budi i sačuvaj nas patnje u vatri! Gospodaru naš, onoga koga Ti budeš u vatru ubacio Ti si već osramotio, a nevjernicima neće niko u pomoć priteći. Gospodaru naš, mi smo čuli glasnika koji poziva u vjeru: 'Vjerujte u Gospodara vašeg!'- i mi smo mu se odazvali. Gospodaru naš, oprosti navi grijehe naše i pređi preko hrđavih postupaka naših, i učini da poslije smrti budemo s onim dobrima. Gospodaru naš, daj nam ono što si nam obećao po poslanicima Svojim i na Sudnjem danu nas ne osramoti! Ti ćeš, doista, Svoje obećanje ispunili!"[4]

Pažnja Kur'ana i sunneta prema vremenu

Kur'an i sunnet su posvetili pažnju vremenu na različite načine i sa različitih aspekata. U prvom planu te pažnje jeste obznanjivanje njegove važnosti i značaja Allahove dž.š. blagodati koju On daje u vremenu. Tako u Kur'anu prilikom ukazivanja na Allahove dž.š. velike blagodati darovane čovjeku stoji: "I daje vam da se koristite Suncem i Mjesecom, koji se stalno kreću, i daje vam da se koristite noći i danom, i daje vam od svega onoga što od Njega tražite, i ako biste Allahove blagodati brojali, ne biste ih nabrojali. " [5]

Allah dž.š. također kaže: "On čini da se noć i dan smjenjuju, to je pouka za onoga koji hoće da razmisli ili želi da bude blagodaran. "[6]

Učinio je da noć smjenjuje dan i da dan smjenjuje noć, pa ko ne obavi posao u jednom od njih, nastoji ga nadoknaditi u drugom.

Da bi ukazao na važnost vremena Allah dž.š. se na počecima mnogih kur'anskih sura zakleo vremenom ili određenim vremenskim periodima kao što su: noć, dan, zora, jutro; naprimjer u ajetima: "Tako mi noći kada se tmina razastre i dana kada osvane " 7, "Tako mi zore i deset noći " 8, "Tako mi jutra i noći kada se utiša " [9] i "Tako mi vremena, čovjek doista gubi " 10.

[4] Ali Imran, 190-194

5 Ibrahim, 33-34

Poznato je kod komentatora Kur'ana i u osjećanjima muslimana da ako se Allah dž.š. zaklinje nečim od onog što je stvorio, to je zato da bi skrenuo pažnju ljudima na to i ukazao na veliku korist i uticaj onoga čime se zaklinje.

Zatim dolazi sunnet Allahovog Poslanika s.a.w.s. koji potvrđuje vrijednosti vremena i odgovornosti čovjeka za njega pred Allahom dž.š.

na Sudnjem danu, tako da će se od četiri pitanja, koja će biti upućena na Sudnjem danu svakom vjerskim obavezama zaduženom čovjeku, dva ključna pitanja odnositi na vrijeme.

Prenosi se od Mu'aza b. Džebela r.a. daje Poslanik s.a.w.s. rekao:

"Neće se pomaknuti noge roba na Sudnjem danu dok ne bude pitan za četiri stvari:

- životnu dob - u šta ju je potrošio,
- mladost - kako ju je proveo,
- novac - kako gaje zaradio i u šta gaje potrošio,
- znanje - kako ga je upotrijebio. " [11]

Tako će čovjek biti pitan za životnu dob generalno, a za mladost posebno. Mladost je dio životnog vijeka, ali ima

[7] Al-Layl, 1-2

[8] Al-Fagr, 1-2

[9] Ad-Duha, 1-2

[10] Al-Asr, 1-2

[11] Hadis prenose Al-Bazzar i Taberani sa vjerodostojnim lancem prenosilaca, a hadis u ovoj formi prenosi Taberani.

posebnu vrijednost, s obzirom daje to dob vrenja životne snage i odlučnosti, kao i razdoblje snage između dva perioda nemoći (djetinjstva i starosti) kao što to kaže Uzvišeni: "Allah je taj koji vas nejakim stvara, i onda vam, poslije ne jakosti, snagu daje, a poslije snage iznemoglost i sijede vlasi. " [12]

Islamski obredi i pravila potvrđuju vrijednost vremena

Islamski propisi i pravila ponašanja ukazuju na značajne činjenice: vrijednost vremena i brigu za svaki njegov trenutak. Islam budi u čovjeku svijest o važnosti vremena dajući primjere kretanja svemira, kruženja galaksija, putanje Sunca i zvijezda i smjene noći i dana.

I kada se noć rasprši i njen veo se skine sa lica zore, ustaje Allahov glasnik, ispunjava horizonte i dopire do sluha vremena, zovući one koji spavaju da ustanu i prime čisti sabah iz Allahove ruke: ''Dođite na namaz! Dođite na spas! Namaz je vredniji od sna!". Odazivaju mu se usne koje spominju Allaha dž.š., zahvalna srca i čiste abdestne ruke: "Istinu si rekao i emanet opravdao!". Tako se, ukoliko hitro ustaneš na namaz, razvežu svi "šejtanski čvorovi".[13]

[12] Ar-Rum, 54

[13] Aluzija na vjerodostojan hadis koji prenosi imam Buhari u svome "Sahihu""Kada neko od vas zaspi šejtan mu na potiljku zaveže tri čvora". O ovom hadisu govoriće se u poglavlju: "Musliman i njegovo dnevno uređenje života".

A za vrijeme podnevne žege, kada se pomjeri Sunce sa zenita i ljudi urone u bezdan dunjalučkih poslova i svakodnevnog zamora, vraća se muezzin da pozove po drugi put, veličajući Allaha dž.š., svjedočeći

jednoću Njegovu i poslanstvo Muhammeda s.a.w.s. i pozivajući na namaz i spas.[14] Tada se ljudi otimaju iz kandži svojih poslova i svakodnevnog života, da bi stali nekoliko trenutaka ispred svoga Stvoritelja i Opskrbitelja koji upravlja njihovim poslovima. Oni time ublažuju žestinu borbe za materijalna sredstva i neumjerenost u traženju ovosvjetskih dobara. Svo to dobro se krije u podne namazu.

A kada sijenka svake stvari postane duga kao i ona sama i kad Sunce počne da naginje zalasku, poziva muezzin po treći put na namaz - ikindiju.

U vrijeme kada Sunce polazi na počinak i sakriva se njegovo lice iza horizonta, poziva Allahov glasnik po četvrti put na namaz, koji označava kraj dana i početak noći, ak- šam-namaz.

U trenutku kada potpuno nestane večernje rumenilo, podiže se Božanski zov s posljednjim ezanom za završni namaz dana jednog muslimana, jacija-namaz.

Tako čovjek otpočinje i završava svoj dan namazom nalazeći se između sabaha i jacije u stalnoj vezi sa svojim Uzvišenim Stvoriteljem, sve dok se Zemlja okreće i smjenjuju dan i noć.

Svake hefte dolazi petak u kojem se ponavlja Allahov dž.š. poziv vjernicima da dođu na sedmičnu zajedničku molitvu

[14]Značenje arapske riječi “felah” jeste ne samo spas, nego i uspjeh.

koja u islamu ima posebno mjesto i posebne odlike. To je džuma-namaz.

Pored ovih obaveznih namaza postoje i dobrovoljni “na- fila”-namazi:

- noćni namaz (salatu-l-lejl) koji obavljaju robovi Milostivog provodeći svoje noći padajući na sedždu i stojeći pred svojim Gospodarom;
  - prijepodnevni namaz (salatu-d-duha);
- ostali “nafila-namazi” koji se obavljaju u različitim periodima dana i noći.

Na početku svakog lunarnog mjeseca ukaže se mlađak, kojeg dočekuje musliman slaveći i veličajući Allaha dž.š. obraćajući mu se dovom i šapućući ovom novorođenčetu: “Allah je Najveći! Allah je Najveći! Hvala Allahu koji te je stvorio i odredio tvoje mijene i učinio te znakom za sve svjetove. Gospodaru naš, učini da ga dočekamo u miru, imanu, blagostanju, islamu i onome što Ti voliš i čime si Ti zadovoljan.

U mlađaku je dobro i uputa. Allah je i moj i tvoj Gospodar (Allahu Ekber! Allahu Ekber! El-hamdu lillahi-l-lezi halekake ve kaddereke mena-zil, ve dže’aleke ajeten li-l-alemin. Allahume ehhilhu alejna bi-l- -emni ve-l-iman ve-s-selameti ve-l-islam ve-t-tevfiki lima tuhibbuhu ve terda. Hilalun hajrun ve rušd. Rabbi ve Rabbukallah). ”

Zatim, svake godine u mjesecu ramazanu kada se otvaraju džennetska vrata i zatvaraju džehennemska, i kada se šejta- ni okivaju u lance, poziva drugi telal, ovaj put sa nebesa, a ne sa Zemlje: “O ti koji žudiš za hajrom, prihvati ga se! O ti koji žudiš za zlom, odstupi od njega!”

Tada se kaje grešnik, vraća se onaj što se udaljio od Pravoga puta, osvješćuje se nehajnik i dolaze mnogi zalutali u Allahovo okrilje, priželjkujući Njegovo zadovoljstvo i oprost sa svojim istinskim postom i vršenjem islamskih obaveza, kao što im je i obećao plemeniti Poslanik s.a.w.s. rekavši: "Ko bude postio mjesec ramazan s istinskom vjerom u srcu i izvršavanjem svih obaveza, bit će mu oprošteni grijesi koje je do tada učinio! Ko bude u ramazanu ibadet činio s istinskom vjerom u srcu i izvršavanjem svih obaveza, bit će mu oprošteni grijesi koje je do tada učinio. "

Nakon ovog duhovnog hodočašća u mjesecu ramazanu slijedi drugo hodočašće, koje je istovremeno i materijalno i duhovno, a to je putovanje na hadždž čije vrijeme počin je sa završetkom mjeseca ramazana: "Hadždž je u određenim mjesecima. Onom ko se obaveže da će u njima obavljati hadždž nema snošaja sa ženama i nema ružnih riječi i nema svađe u danima hadždža. A za dobro koje učinite Allah zna. I onim, što vam je potrebno za put, snadbijte se. A najbolja opskrba je bogobojaznost. I Mene se bojte, o razumom obdareni!" [15]

Neki od naših predaka nazivali su pet dnevnih namaza "dnevnom vagom", džumu namaz "sedmičnom vagom", ramazan "godišnjom vagom", a hadždž "životnom vagom"; zbog toga što su pazili da im pi vo dan prođe uspješno, zatim dolazi na red uspješnost sedmice, pa godine i na kraju uspješnost života. To je završetak koji je ovjenčan mirisom mošusa.

Pored ovih, postoji i obaveza davanja zekata, koji je u većini slučajeva obavezan svake godine i nakon svake žetve usjeva i berbe plodova: "I dajte na dan žetve i berbe ono na što drugi pravo imaju. " [16]

Uzimajući ovo u obzir, musliman postaje oprezan kada je vrijeme u pitanju. Nadgleda njegov tok kako ne bi zakasnio sa davanjem zekata u propisanom mu vremenu, po prolasku godine dana ili dolasku žetve.

Odlike vremena

Vrijeme se odlikuje posebnim osobinama koje bismo morali pravilno razumjeti i sa vremenom postupati u duhu tih osobina:

1. Brzina prolaska vremena:

Vrijeme u stvarnosti prolazi brzinom oblaka i vjetra, svejedno bilo to vrijeme sreće i radosti ili vrijeme nesreće i žalosti, iako se čovjeku čini da dani sreće prolaze brže, a dani brige sporije i teže. Pjesnik reče:
Prošle su godine u ljubavi i sreći, pa kao da su zbog kratkoće dani.
Dani rastanka nastupiše poslije, pa kao da su zbog dužine ljeta.
Minuse zatim i godine i ko ili proživi pa i oni i one kao da su snovi.

Ma koliko da bude dug životni vijek čovjeka na ovom svijetu, on je ipak kratak, sve dok je smrt završnica svih živih stvorenja. Neka se Allah dž.š. smiluje pjesniku koji je rekao:
Ako svršetak života smrti vodi, pa isti su onda i kratki i dugi životi.

Kada dođe smrt, godine i desetljeća koje je čovjek proživio učine se kratkim poput trenutaka koji su prošli brzinom munje.

Pripovijeda se daje Nuha a.s. melek smrti, kada mu je došao nakon stotina godina proživljenih prije i poslije velikog potopa, upitao: “O poslaniče sa najdužim životnim dobom od svih poslanika, kako ti izgleda ovaj život?”, pa mu on odgovori: “Kao kuća sa dvoja vrata, na jedna sam ušao, a na druga izašao!”

Svejedno bila ova predaja autentična ili ne, ona ukazuje na jednu dokazanu činjenicu: ništavnost života prilikom smrti, kao i onda kada nastupi Sudnji dan. Tada čovjek spoznaje kratkoću života koji je prošao i njegovu sićušnost, kao što je Allah dž.š. i rekao:

“A njima će se učiniti onoga Dana kada ga dožive, da su samo jedno veče ili jedno jutro njezino ostali. ” [17]

[17] An-Nazi’at, 46

A u drugom ajetu stoji:

“A na Dan kada ih On sakupi učiniće im se da su boravili samo jedan čas u danu, i jedni druge će prepoznati. ” [18]

2. Vrijeme koje prođe ne vraća se
i ne može se nadoknaditi:

Ovo je druga odlika vremena. Svaki dan koji prođe, svaki sahat koji istekne i svaki trenutak koji proleti ne može se vratiti i samim tim se ne može ni nadoknaditi i to je ono na što je, pjesnički se izrazivši, Hasan el-Basri ukazao: “Svaki dan u svoje praskozorje doziva: ‘Sine Ademov,ja sam novo stvorenje i svjedok tvoga djela, pa spremi se za put uzimajući opskrbu od mene, jer ja zaista ako prođem ne vraćam se više do Sudnjeg dana.

Ovo nije hadis Allahovog Poslanika s.a.w.s., kao što misle neki ljudi, nego su riječi Hasana el-Basrija za kojeg je imam Ali Zejnu-l-Abidin rekao: “Ovo je čovjek čije riječi sliče govoru Allahovih poslanika ”.

Isto tako vidimo mnoge pjesnike i književnike, nakon što su osijedili, kako priželjkuju da se mladost vrati po drugi put. To je samo pusta želja, od koje nema nikakve koristi.

Jedan od njih kaže:

Kamo sreće da se vrati mladost, da joj kažem šta uradi starost.

18 Yunus, 45

Drugi pjesnik, opisujući kako prolazi život i odlaze njegovi dani i noći bez nade u povratak, kaže:

Čovjek je samo putnik na leđima života svoga na putovanju koje svakog dana ili mjeseca dio njega uzima.

On zanoći i osvane svakog dana i noći, daleko od dunjaluka, a blizu kabura.

3. Vrijeme je najvrjednije što čovjek posjeduje:

Sobzirom da vrijeme brzo prolazi, a ono što od njega prođe više se

ne vraća niti se može nadoknaditi, ono je zbog toga najskuplja i najvrjednija stvar koju čovjek posjeduje. Izvor te njegove vrijednosti leži u činjenici daje vrijeme sud u kojem se priprema svaki posao i svako djelo, pa je ono u stvarnosti glavnica pravog bogatstva koje posjeduje čovjek, bilo kao pojedinac ili član zajednice.

Zaista je vrijeme ne samo zlato, kao što to kaže poznata narodna poslovica, nego je ono u biti skuplje od zlata, bisera, dijamanata i svog dragog kamenja. "Vrijeme je život", rekao je Hasan el-Benna, jer život čovjeka nije ništa drugo do vrijeme koje provodi od momenta rođenja do trenutka smrti.

O ovome je Hasan el-Basri rekao: "Sine Ademov, ti si niz dana odbrojanih, kako god prođe koji dan, ode dio tebe. "

Ko sada nije spoznao vrijednost vremena, doći će period u kojem će spoznati njegovu skupocjenost i vrijednost rada u njemu, ali tada će već biti kasno. O ovome nam govori
Kur'an spominjući dvije situacije u kojima čovjek žali za izgubljenim vremenom i kada mu kajanje nimalo ne pomaže:

Prva situacija:

Trenutak smrti kada čovjek okreče leđa ovome svijetu i susreće se sa ahiretom priželjkujući odgađanje za izvjesno vrijeme da bi ispravio ono što je pogriješio i nadoknadi ono što mu je promaklo.

Otome Kur'an kaže: "O vjernici, neka vas imanja vaša i djeca vaša ne zabave od sjećanja na Allaha, a oni koji to učine, bit će izgubljeni. I od onoga čime vas Mi opskrbljujemo udjeljujte prije nego nekom od vas smrt dođe, pa da onda rekne: 'Gospodaru moj, da me još samo kratko vrijeme zadržiš, pa da milostinju udjeljujem i da dobar budem'".19

Odgovor na ovu pustu želju bio je odlučan i negativan: "Allah sigurno neće ostaviti u životu nikoga kome smrtni čas njegov dođe; a Allah dobro zna ono što vi radite".

Druga situacija:

Na ahiretu, kada se svakome predoči ono što je učinio i kada dobije ono što je zaslužio, pa uđu stanovnici Dženneta u Džennet, a stanovnici Džehennema u Džehennem. Tada će stanovnici vatre priželjkivati da se vrate po drugi put na dunjaluk da ponovo započnu život, ovaj put sa dobrim djelima.

Daleko li su oni od toga što traže, jer se završilo vrijeme rada i došlo vrijeme obračuna!

Allah dž.š. kaže: "A nevjernike čeka vatra džehennemska, oni neće na smrt osuđeni biti i neće umrijeti, i neće im se patnja u njemu ublažiti, - eto tako ćemo svakog nevjernika kazniti - oni će u njemu jaukati: 'Gospodaru naš, izbavi nas, činit ćemo dobra djela, drukčija od onih koja smo činili. ' - 'A zar vas nismo ostavili da živite dovoljno dugo da bi onaj koji je trebao da razmisli imao vremena da razmisli, a bio vam je došao i

onaj koji opominje?! Zato iskusite patnju, nevjernicima nema pomoći.'" [21]

Odbačeni su svi njihovi dokazi sa Allahovim dž.š. preko- ravajućim pitanjem: "A zar vas nismo ostavili da živite dovoljno dugo da bi onaj koji je bi trebao da razmisli imao vremena da razmisli, a bio vam je došao i onaj koji opominje?!"

Naravno, nisu našli odgovor na to!

Allah dž.š. je odbacio svako opravdavanje onda kada je odredio svakom obvezniku životnu dob koja je dovoljna da obavi ono čime je zadužen ili da se "prisjeti" ako slučajno zaboravi to obaviti. Ovo naročito važi za onoga ko doživi šezdesetak godina. Ovaj broj godina je dovoljan da nemarni dođu sebi, da se povrate zalutali i pokaju grešnici. U jednom vjerodostojnom hadisu se navodi: "Nikakva opravdanja neće imati onaj koga je Allah dž.š. poživio šezdeset godina. " [11]

[21] Fatir, 36-37

22 Prenosi ga Buhari

Dužnosti muslimana prema vremenu

Ako vrijeme ima svu ovu važnost, tako da se ono čak naziva "životom", onda zaista čovjek musliman ima ne samo jednu, nego više obaveza prema svom vremenu. Morao bi da ih zna i postavi sebi za cilj, zatim prebaci iz okvira spoznaje u okvir ubjeđenja i htijenja, i na kraju u okvir ostvarenja.

Težnja ka pravilnom iskorištavanju vremena

Prva obaveza čovjeka muslimana prema njegovom vremenu jeste da vodi računa o njemu kao što vodi računa o svojoj imovini, pa čak i više od toga, i da žudi da iskoristi sve svoje vrijeme za ono što mu koristi u njegovoj vjeri i svakodnevnom životu, u čemu je dobro i sreća, duhovno i materijalno uzdizanje za njegov Ummet.

Naši dobri preci, neka je Allah dž.š. zadovoljan njima, pazili su na svoje vrijeme što je moguće više, jer su najbolje poznavali njegovu vrijednost.

Hasan el-Basri reče: "Sreo sam ljude koji su vodili računa o svome vremenu više nego šio vi pazite na svoje dinare i dirheme. "

Zbog toga je njihov silni trud vodio ispunjavanju vremena neumornim i predanim radom, pazeći da ne izgube ništa od njega.

Omer b. Abdu-l-Aziz je rekao: "Zaista noć i dan rade za tebe, pa radi i ti za njih!"

Također su neki od njih rekli: "Gubljenje vremena je od prezrenih stvari ", ili "Vrijeme je kao sablja, ako ga ne posiječeš, posjeći će te. "

Oni su uvijek nastojali da se uzdižu sa nižih deredža na više, tako da današnji dan bude bolji od jučerašnjeg, a sutrašnji bolji od današnjeg.

Oovome je jedan od njih rekao: "Kome bude dan današnji poput

jučerašnjeg, pa on je prevaren . A kome današnji dan bude gori od jučerašnjeg, pa on je proklet. ”

Naši dobri preci su vodili računa da ne prođe ni dan niti dio njega, pa ni trenutak, ma kako kratak bio, a da “ne spreme za put” korisno znanje, dobro djelo, borbu protiv svojih pro- htijeva ili služenje drugima; tako da ne prođu godine uprazno i beskorisno, a da oni i ne osjete. Smatrali su poricanjem Allahovih blagodati i povredom prava vremena kada nekom od njih prođe dan, a da ga ne iskoristi za sebe ili za one oko sebe, ne obogativši se novom spoznajom, jačanjem imana ili dobrim djelom.

Abdullah b. Mes’ud r.a. je rekao: “Ne pokajali se ni za čim kao što se pokajah za danom čije je Sunce zašlo, smanjio se njegovim prolaskom moj životni vijek, a nisu se povećala moja dobra djela. ”

Također neko reče: “Neka mi nije blagoslovljen izlazak sunca toga dana koji prođe, a ne poveća se moje znanje, koje me približuje Allahu dž.š.!”

Neki učenjaci su rekli daje ovo hadis Allahovog Poslanika s.a.w.s., ali se imam Ibnu-l-Qajjim u knjizi “Miftahu-s-se’ade” usprotivio tome i rekao:

“U najboljem slučaju, ovaj govor bi mogli pripisati ashabima ili tabi’inima. ”

Oovome je pjesnik rekao:

Ako dan prođe, a ne polučim upute i znanja, pa to nije dio mog života.

Jedan mudrac reče:

“Ko provede dan svog života ne presudivši pravedno, ne obavljajući propisanu dužnost, ne povećavajući ugled, ne stičući hvalu, ne čineći dobro, ne učeći nauku, pa zaista je takav nezahvalan prema svom danu i čini sebi nepravdu. ”

Ubice vremena

Ako su prve generacije muslimana u ovoj mjeri koristile vrijeme i ako se vremenu pridavao toliki značaj, zbog čega onda traćenje vremena koje je primjetno kod muslimana današnjice i koje je prešlo svaku mjeru rasipništva?

Istina je da je nemaran odnos spram vremena mnogo opasniji od nemarnosti kod trošenja imetka. Zato su oni koji trače svoje slobodno vrijeme prije zaslužili da im se ono uskrati nego imetak onima što ga rasipaju. Jer za imetak koji se potroši postoji mogućnost da se nadoknadi, dok za izgubljeno vrijeme nema zamjene.

Neke fraze su zbog stalnog ponavljanja postale poznate i često se mogu čuti po različitim skupovima. Jedna od njih jeste “ubijanje vremena”. Tako možemo vidjeti “ubice vre
mena” kako sahatima, danima i noćima sjede za stolom sa kockicama, tablom šaha, kartama i si., bez razlike bilo to haram ili ne, nehajni i nemarni prema spominjanju Allaha dž.š., namazu i njihovim obavezama, vjerskim i dunjalučkim.

Ako bi ih upitao zbog čega to rade i zašto gube toliko vremena, odgovor bi zasigurno glasio: “Mi samo želimo da ubijemo vrijeme. ”

Ne znaju jadnici da tim “ubijanjem vremena” zapravo ubijaju sami sebe. To je zločin postepenog samoubistva koje se odvija naočigled čitavog svijeta, a da niko za to ne snosi odgovornost. A kako će i snositi odgovornost pred onim ko nema osjećaja za taj zločin, niti shvata obim opasnosti koja se iza toga krije?!

Korištenje slobodnog vremena

Jedna od velikih blagodati prema kojoj su mnogi nemarni, ne znajući njenu pravu vrijednost, niti su zahvalni Allahu dž.š. na njoj, jeste slobodno vrijeme.

Prenosi Buhari od Ibn Abbasa r.a., a on od Poslanika s.a.w.s.:

“Dvije blagodati od Allahovih dž.š. blagodati, prema kojima se mnogi ljudi nemarno i lahkoumno odnose, jesu zdravlje i slobodno vrijeme. ” Pod pojmom “slobodno vrijeme” misli se na ono vrijeme koje nije ispunjeno dunjalučkim obavezama i neprilikama koje sprječavaju čovjeka da se potpuno posveti ahiretu, što nije kontradiktorno sa mnogim kur’anskim ajetima i hadi- sima koji podstiču na zaradu i prikupljanje životnih potrepština, pod uslovom da se čovjek ne utopi u vrtlogu života i njegovih potražnji i da ga to ne odvrati od obaveza prema Allahu dž.š.

U suštini, riječ “el-gubn” (lakoumnost) koristi se u arapskom jeziku u većini slučajeva u kupoprodaji, dok je ovdje, kao što kaže učenjak El-Munavi, punoljetan musliman upo- ređen sa trgovcem, a zdravlje i slobodno vrijeme sa kapitalom, budući da su to sredstva za zaradu i neophodni uslovi uspjeha. Pa onaj ko bude slijedio Allahove dž.š. naredbe, uspjet će, a ko se bude poveo za šejtanom, izgubit će svoj kapital.

Poslanik s.a.w.s. je rekao: “Iskoristi pet stvari prije drugih pet ”, a među njih je ubrojao i “slobodno vrijeme prije zauzetosti”.

(Stvarno slobodno vrijeme u suštini ne postoji, nego postoji vrijeme ispunjeno dobrom ili zlom. Zato onaj ko ne ukroti svoju dušu istinom, dušu će zlo ukrotiti. Blago onom ko ispuni svoje vrijeme dobrom i pobožnošću, a teško onome ko ga ispuni zlom i neredom.

Neko od dobrih ljudi reče: “Slobodno vrijeme je velika Allahova dž.š. blagodat, pa ako rob porekne ovu blagodat i prepusti se strastima, Allah dž.š. će mu uskratiti tu blagodat i oduzeti mu čistinu srca koju je posjedovao. ”

Pisac djela “Al Hikem” je rekao: “Poraz svih poraza je da se riješiš briga i problema, a da se ne okreneš Njemu (Allahu dž.š.), i da ti se smanje životne prepreke, a da se ne predaš Njemu. ”

Prve generacije muslimana su mrzile vidjeti čovjeka koji se ničim ne zanima, koji se ne interesuje ni za vjeru niti za dunjaluk. Besposličarenje

kod čovjeka prouzrokuje nemarnost, a kod žene razvrat, tj. požudu i razmišljanje o udovo
ljavanju njoj. Požuda i ljubav upravnikove žene prema Jusufu a.s. i spletke koje mu je podmetala nisu ništa drugo do rezultat života ispunjenog besposličarenjem. Opasnost je još vec'a ako se višak slobodnog vremena i besposličarenje nađu kod mladica iz kojeg izbija snaga i koji posjeduje finansijsku moć, što mu omogućava da dođe do onoga za čim žudi. U tom smislu pjesnik Ebu Atahija u svojoj "Urdžuzi" kaže:

Zaista mladost, pare i vrijeme slobodno uništavaju čovjeka i to temeljito

Dok je drugi pjesnik rekao:

Već mu je ljenčarenje poslovi postalo, a razlozi nevolje to su upravo

Ovim stihom pjesnik želi reći da onaj ko se zaboravi i povede za dunjalučkim prohtjevima i sanjarenjem, doživjet će loš završetak i na ovom svijetu i na ahiretu.

Natjecanje u dobrim djelima

Pravom vjerniku, koji shvata vrijednost i važnost vremena, dolikuje da požuri, koliko je to moguće, sa činjenjem dobrih djela, s tim da pri tome nije dovoljno samo pristupiti činjenju dobra nego je isto tako bitno da to ne bude lijeno i tromo, da se uradi dio, a ostalo bez potrebe odgodi, ili pak da se, zbog lijenosti i nesposobnosti, čitav posao odgađa iz dana u dan. Jedan pjesnik je rekao: I neću iz lijenosti odgađati današnji posao za sutra, zaista je sutra dan nesposobnih Jedna od dova kojima je Muhammed a.s. podučio svoj Ummet, a koje musliman uči svaki put kada osvane i zanoći, jeste dova: "Gospodaru moj, od Tebe tražim zaštitu od brige i teškoća, i od Tebe tražim zaštitu od nemoći i lijenosti (Allahumme inni e‘uzu bike mine-l-hemmi ve-l-hazen, ve e‘uzu bike mine-l- adžzi ve-l-kesel). "

Također Plemeniti Kur'an naređuje natjecanje u dobrim djelima i požurivanje sa njima prije nego nastupe dunjalučke prepreke i neprilike. Allah dž.š. kaže: "Svako se okreće prema svojoj kibli, a vi se potrudite da druge, čineći dobra djela, pretečete! Ma gdje bili Allah će vas sve sabrati. Allah, zaista, sve može. " [23] Odgovarajući sljedbenicima Knjige i dajući epilog onome što im je objavio, Allah dž.š. kaže: "A daje Allah htio, On bi vas sljedbenicima jedne vjere učinio, ali, On hoće da vas iskuša u onome što vam propisuje, zato se natječite ko će više dobra učiniti, Allahu ćete se svi vratiti. "[24]

Podstičući na Džennet i njegove blagodati, Uzvišeni kaže: "I nastojte da zaslužite oprost Gospodara svoga i Džennet prostran kao nebesa i Zemlja, pripremljen za one koji se Allaha boje... " [25]

[23] Al-Baqara, 148

[24] Al-Ma'ida, 48

U drugom ajetu stoji:

“Nadmećite se da od Gospodara svoga zaslužite oprost i Džennet, prostran koliko su nebo i Zemlja prostrani!”[26]

Allah dž.š. naređuje da se požuri sa sticanjem Njegova oprosta i Dženneta u natjecateljskom duhu, koji se ogleda u svemu onome čime se ta nagrada postiže: natjecanje u iskrenom vjerovanju, bogobojaznosti, dobrim djelima...

U ovom slučaju, natjecanje i konkurencija ocjenjuju se kao tražena i pohvalna djela: “I neka se za to natječu oni koji hoće da se natječu!”[27]

Allah dž.š., hvaleći Svoje odabrane poslanike, kaže: “Oni su se trudili da što više dobra učine i molili su Nam Se u nadi i strahu, i bili su prema Nama ponizni. ”[28]

Tako je On pohvalio one dobre od sljedbenika Knjige, zato što: “Oni u Allaha i u onaj svijet vjeruju i traže da se čine dobra djela, a od nevaljalih odvraćaju i jedva čekaju da učine dobročinstvo; oni su čestiti. ” [29]

Na drugom mjestu kori licemjere: “Kada ustaju da namaz obave, lijeno se dižu., ” [30] a u drugom ajetu: “A prilozi njihovi neće biti primljeni zato što u Allaha i Njegovog Poslanika ne vjeruju, što s predanošću molitvu ne obavljaju i što samo preko volje udjeljuju. ”[31]

26 Al-Hadid, 21
27 Al-Mutaffifun, 26
28 Al-Anbiya’, 90
29 Ali Iimari, 114
30 An-Nisa’, 142
31 At-Tawba, 54

Muhammed s.a.w.s. je naređivao da se požuri sa činjenjem dobrih djela prije nego nastupe neprilike i smutnje, pa je u tom smislu rekao:

“Zar ćete oklijevati u činjenju dobrih djela da bi vas kasnije spriječilo u tome:

- bogatstvo koje vodi zabludi,
- siromaštvo koje navodi na zaborav,
- teška bolest,
- duboka starost,
- iznenadna smrt,
- Dedždžal, a odsutno zlo svaki tren dolazi,
- ili pak Sudnji dan koji je još žešći i gorči!” [32]

U drugom hadisu stoji:

“Ko se boji, krenut će prije mraka, a ko krene prije mraka, stići će do konačišta. Zaista je Allahova nagrada velike vrijednosti!

Zaista je Allahova nagrada Džennet!!!” [33]

Uzimanje pouke iz vremena koje prolazi

Svaki vjernik bi iz smjene dana i noći trebao uzeti pouku. Smjena noći i dana čini novo pohabanim, približava sve što je daleko, krati živote, čini

mlade sijedim, uzima stare baš kao što je to pjesnik davno rekao:
32 Prenosi ga Tirmizi od Ebu Hurejre i rekao je za ovaj hadis da je hasen”
33 Prenosi ga također Tirmizi i za ovaj hadis je rekao daje “hasen”.
Osijedi mlado i uništi staro smjena jutra i prolazak noći,
Pa i noć kada starim učini dan svoj, Opet će dan novi doći

Zaista tok vremena i smjena noći i dana ne bi smjeli prolaziti ispred vjernika, a da on, iz nemarnosti, ne uzme pouku i ne razmišlja o tome.

U svakom danu, svakom sahatu, čak i trenutku koji prođe, u univerzumu i životu odvijaju se razni procesi. Neke od njih vidimo, a neke ne. Neki su poznati, a neki nepoznati. Zemlja oživljava, sjeme klija, bilje cvjeta, cvijet daje plod ili se u istom trenutku embrion oblikuje, dijete se rađa, dijete postaje mladić, mladić dostiže sredovječnost, sredovječan postaje star, a starac umire!

I tako mnoga stanja i događaji kruže oko ljudi uporedo sa kretanjem svemira iznad i Zemlje ispod njih. Oni bivaju između muke i lagodnog života, bogatstva i siromaštva, zdravlja i bolesti, radosti i tuge, obilja i oskudice...

U svemu tome se krije dokaz za onoga ko je razumom obdaren, opomena za onoga ko hoće da razmišlja, pouka za onoga ko hoće da gleda svojim očima. A onome ko neće da razmišlja kao oni razumom obdareni, ni da osjeća kao oni što hoće da osjećaju, niti da posmatra očima onih koji žele da vide, neće mu kao dokaz koristiti smjena noći i dana.

Allah dž.š. kaže: “U stvaranju nebesa i Zemlje i u izmjeni noći i dana su, zaista, znamenja za razumom obdarene. ” [34] U drugom ajetu stoji: “On čini da noć i dan naizmjenice nastupaju i u tome je, doista, pouka za one koji pameti imaju. ” [35]

Planiranje vremena

Svaki vjernik treba da isplanira svoje vrijeme vodeći računa o obavezama i raznim drugim poslovima, bez obzira bili oni vjerskog ili ovosvjetskog karaktera, da ne bi došlo do nereda kada su u pitanju ova djela i da ne prevlada nevažno nad važnim, niti važno nad važnijim, niti nešto što nije vremenski određeno nad onim čemu je postavljen rok. Zbog toga treba što prije uraditi ono što je potrebno u što kraćem roku, a odgoditi ono što može sačekati. Također, ono djelo koje je ograničeno vremenom treba u tom vremenu i uraditi.

Muhammed s.a.vv.s., prenoseći iz listova (As-Suhuf) objavljenih Ibrahimu a.s., kaže:

“Svako pametan bi trebao da svoje vrijeme podijeli na četiri dijela:

-dio u kome će dozivati svoga Gospodara,

-dio u kome će preispitati svoje postupke,

-dio u kojem će razmišljati o Allahovim dž.š. stvorenjima, -dio koji će posvetiti pribavljanju svojih životnih potreba poput hrane i pića. "[36]

[35] An-Nur, 44.

[36] Prenosi ga Ibn Hibban u svome Sahihu, kao dio dugog hadisa kojeg prenosi od Abu Zerra r.a. Ovaj hadis također prenosi i Hakim i za njega kaže: "Lanac prenosilaca je ispravan, kao šio je to navedeno udjelu 'Et-Tergib'".

Pravilna raspodjela i planiranje vremena zapravo su u najvećoj mjeri potrebni zaposlenima i onima koji obavljaju određene funkcije, jer oni zbog prevelike zauzetosti i poslova osjećaju da imaju više obaveza nego samog vremena.

U ispravno planiranje vremena spada određivanje jednog njegovog dijela za odmor i razonodu, jer duša i srce se umaraju od konstantnog napora isto kao što se i tijelo umara.

Zato je neophodno izdvojiti dio vremena za dozvoljenu razonodu i zabavljanje, kao što je Alija r.a. rekao: "Odmarajte svoja srca s vremena na vrijeme, jer zaista srce, ako bude primorano na nešto, oslijejn. "[37]

Nije dozvoljeno muslimanu da se optereti u poslu do te mjere da ga to oslabi i upropasti, te da pri tome zapostavi svoje obaveze prema sebi, svojoj porodici i društvu, pa makar to pretjerivanje bilo u ibadetu Allahu dž.š. kao naprimjer dobrovoljnom postu, dobrovoljnom namazu, odricanju od ovog svijeta...

Iz tog razlogaje Resulullah s.a.w.s., kadaje vidio vec'i broj ashaba koji su htjeli da klanjaju noćni namaz za njim, rekao: "Radite dobra djela koliko možete podnijeli. Zaista, ona neće dosaditi Allahu dž.š. dok ne dosade vama, a Allahu dž.š. najdraža djela su ona na kojima se najviše ustraje, pa makar ih bilo i malo. "[38]

U drugom hadisu Poslanik s.a.w.s. je rekao: "Zaista je vjera lahka i onoga ko bude pretjerivao u vjeri ona će savladati. Zato budite umjereni u svojim djelima, radite koliko možete i radujte se nagradi. "[39]

[37] Pogledati poglavlje "Zabava i razonoda " u knjizi "Halal i harani u islamu

38 Prenose ga Buhari i Muslim od Aiše r.a.

39 Prenose ga Buhari i Nesa'i od Ebu Hurejre r.a.

Također je imao običaj da savjetuje one koji pretjeruju u učenju Kur'ana, klanjanju nafila, postu, da to bude umjereno, govoreći: "Ti, zaista, imaš obaveza prema sebi i svojoj porodici. "[40]

Dok je drugima, koji su se prepustili asketizmu, govorio: "Zaista sam ja pobožniji i većeg sam strahopoštovanja prema Allahu od vas, ali ja i klanjam i spavam, i postim i mrsim, i živim bračnim životom; pa ko ne bude htio slijedili moj sunnet, on nije od mene. " [41]

Ovo je istinski sunnet Muhammeda s.a.w.s., njegov me- tod srednjeg

puta i umjerenosti između duhovnog i materijalnog, ravnoteže između tjelesnih potreba i obaveza prema Allahu dž.š.

Shodno ovome, islam ne vidi nikakve prepreke da čovjek od svog vremena izdvoji dio za zabavu, veselje, životne ljepote i da sve to upražnjava na islamom dozvoljen način. Kada je Poslanik s.a.w.s. čuo daje Hanzala r.a. (jedan od ashaba r.a.) optužio sebe za licemjerstvo, zbog razlikovanja njegovog duhovnog stanja dok je u kući sa svojom porodicom od onoga u kome se nalazi kadaje sa Poslanikom s.a.w.s., rekao mu je: “O Hanzala! Kada biste vi bili stalno u stanju u kome se nalazite kada ste sa mnom, meleki bi se s vama rukovali na pute- vima. Ali Hanzala, čas se od časa razlikuje!” [42]

Ovako treba da se ponaša musliman, kao što to kaže narodna poslovica: “Čas za svoga Gospodara, čas za svoje srce. ”

[40]Prenosi ga Buhari.

[41]Ibid.

[42]Prenosi ga Muslim.

Prenosi El-Asme’i da je u pustinji vidio neku ženu be- duinku kako oči ocrtava surmom i uljepšava se, a u ruci joj tesbih, pa joj je rekao: “Kakve veze ima ovo sa tim?” (tj. mislio je daje nespojivo da ona bude od onih koji puno spominju
i slave Allaha dž.š., a u isto vrijeme od onih koje se vole proveseliti i nagizdati). Na to mu je ona odgovorila stihom:

Dio sebe Allahu posvetili i ne izgubili, a i veselju i odmoru dio sebe dajem

Na ovo je El-Asme’i rekao:

“Razumio sam da je to pobožna udata žena koja se uljepšava svome čovjeku. ”

Svako vrijeme ima svoj posao

Neophodno je za vjernika da ima u vidu da svako vrijeme ima svoje određene zahtjeve koji se manifestuju u duhovnom, govornom i tjelesnom smislu. Zato bi u datom trenutku treba
lo iskoristiti vrijeme i dati sve od sebe pri obavljanju djela, da bi ona bila primljena kod Allaha dž.š. i da bi se postigao željeni cilj.

Ebu Bekr r.a. je predavajući hilafet Omeru r.a. oporučio: “Znaj da je Allah odredio dnevni posao kojeg ne prima ako se obavi noću, i posao koji je odredio u noći i ne prima ga ako se obavi danju. ”

Znači, nije važno da čovjek bilo šta radi i u bilo koje vrijeme, nego je bitno da obavlja odgovarajući posao u za to predviđenom vremenu.

Zato je Allah dž.š. za dosta ibadeta i vjerskih obaveza odredio da budu u njima određenom vremenu, te nije dozvoljeno da se obave niti prije niti poslije, da bi nas Allah dž.š. time podučio da nijedan posao obavljen u nevrijeme neće biti primljen.

Allah dž.š. o namazu kaže:
"Vjernicima je propisano da u određeno vrijeme namaz obavljaju. "[43]
Opostu:
"Ko od vas u tom mjesecu (ramazanu) bude kod kuće, neka ga u postu provede. " [44]
Ohadždžu:
"Hadždž je u određenim mjesecima. "[45]
Ozekatu:
"I podajte na dan žetve i berbe ono na što drugi pravo imaju. "[46]
Djelo srca, kao i djelo jezika moralo bi biti u njemu određenom vremenu.
Jedan od pobožnih ljudi je rekao:
"Allahov rob ima samo četiri vremena: vrijeme blagodati, vrijeme iskušenja, vrijeme pokornosti i vrijeme griješenja. U svakom od ovih vremena dužan si, u svojstvu roba, biti pokoran Allahu dž.š.:

[43] An-Nisa', 103.
[44] Al-Baqara,185.
[45] Ibid, 197.

- onaj čije vrijeme bude ispunjeno pokornošću bi trebao da konstantno bude svjestan Allahove di.š. blagodati prema njemu, što gaje uputio na pokornost i pomogao mu da u njoj ustraje;
- onaj čije vrijeme bude ispunjeno blagodatima trebao bi biti u stalnoj zahvali koja se očituje u radosti srca kada Allaha spomene;
- onaj čije vrijeme bude ispunjeno griješenjem, neka se pokaje
i traži oprosta;
- onaj čije vrijeme bude ispunjeno iskušenjima neka bude zadovoljan Allahovom dž.š. odredbom i neka saburi. "
Sve što je rekao ovaj pobožnjak zasniva se na Kur'anu i sunnetu:
- o pokornosti Allah dž.š. kaže:
"Reci: 'Neka se zato Allahovoj blagodati i milosti raduju, to je bolje od onoga što gomilaju. "[47]
- govoreći o blagodatima, On kaže:
"Jedite hranu Gospodara svoga i budite mu zahvalni, kakav divan kraj i Gospodar koji mnogo prašta. "[48]
- kada govori o griješenju Uzvišeni kaže:
"Reci: '0 robovi moji koji ste se o sebe ogriješili, ne gubite nadu u Allahovu milost, Allah će, sigurno, sve grijehe oprostiti. [49]
- kada govori o iskušenju Allah dž.š. kaže:
"Mi ćemo vas dovoditi u iskušenje vialo sa strahom i gladovanjem, i time što ćete gubiti imanja i živote, i ljetine. A ti obraduj izdržljive, one koji kad ih kakva nevolja zadesi, savio kažu: 'Mi smo Allahovi i Njemu ćemo se vratiti. [50]

[47] Yunus, 58.
[48] Sabe 15.
[49] Az-Zumar, 53.

U hadisu kojeg prenosi Muslim u svom “Sahihu”, Božiji Poslanik s.a.w.s. je rekao: “Čudno je slanje vjernika, što god ga zadesi njemu je od koristi, i to je slučaj samo sa vjernikom. Ako je u blagodatima, zahvalan je i u tome je hajr po njega, a ako ga zadesi nasreća osaburit će, pa će i to biti dobro po njega. ”

Korištenje odabranih trenutaka

Musliman koji žudi da uradi što više dobrih djela trebalo bi da iskoristi vremenske periode koje je Allah dž.š. blagoslovio i odabrao nad ostalim vremenskim periodima, kao što se prenosi u hadisu: “Zaista kod Allaha dž.š. tokom vaših života postoje trenuci u kojima On obilno nagrađuje, zato se pripremite za njih. ”51

Davanje posebne važnosti određenim vremenskim periodima jeste samo u Allahovoj dž.š. moči. On Svoju milost daruje onome kome hoće. Kao što je Allah dž.š. odabrao neke ljude nad drugima, neke vrste nad drugim vrstama, mjesta nad ostalim mjestima, tako je odabrao i blagoslovio neka vremena nad osta

[50] Al-Baqara, 155-156.
[51] Prenosi ga At-Taberani, hadis Muhammed b. Mesleme. Šejh Albani spomenuo je ovaj hadis među daif hađisima djela El-Džami ’ Es-Sagir.

lim, vremenske periode nad drugim: “Gospodar tvoj stvara šta hoće i On odabira, oni nemaju pravo da biraju. ” [52]

Tako je Allah dž.š. posebnu važnost u svakoj noći dao njenoj zadnjoj trećini kada se On, Uzvišeni, spušta na dunja- lučko nebo, onako kako to Njegovoj veličini dolikuje, a zatim doziva:

“Da li ima neko da za oprost moli, pa da mu oprostim'?! Da li ima pokajnika pa da mu primim pokajanje?! Da li ima neko ko ima neku potrebu?! Da li ima neko da Mi dovu čini?! ...i tako sve do praskozorja. ” 53

Zato je Allah dž.š. ovako okarakterisao one koji Ga se boje i rade dobra djela:

“Oni koji su se Allaha bojali u džennetskim baščarna će, među izvorima, boraviti, primat će ono što im Gospodar njihov bude darovao, jer, oni su prije toga dobra djela činili, noću samo malo spavali i u praskozorje oprost od grijeha molili. ”[54] Muhammed s.a.w.s. je rekao:

“Vrijeme u kome je Gospodar najbliži svome robu jeste posljednja trećina noći, pa ako možeš da budeš od onih koji spominju Allaha u tim trenucima onda budi. ” [55]

[52] Al-Qasas, 68.
[53] Prenose ga Ahmed i Muslim od Ebu Se’ida i Ebu Hurejre zajedno.
[54] Az-Zarijat, 15-18.

[55] Prenosi ga Tirmizi od Amra b. Abese.a ocijenio gaje kao sahih. Prenose ga još i Nesa'i i Hakim, koji je rekao: "Sahih je po Muslimovom kriteriju"; a Zehebi je potvrdio Hakimovo mišljenje. El-Bagevi je u djelu "El-Fejd" također ocijenio hadis kao sahih.

Allah dž.š. je odabrao petak nad ostalim danima u sedmici. On je sedmični praznik muslimana. U njemu je džuma- namaz, stroga obaveza i ujedno sedmični zbor muslimana. U petku se nalazi trenutak u kome će, ako musliman zamoli Allaha dž.š. za nešto u čemu ima dobra, On to uslišati.

U vjerodostojnom hadisu stoji: "Koporani na džurnu namaz u prvom sahatu, računa mu se nagrada kao daje žrtvovao devu. Ko krene u drugom sahatu (tj. u drugoj skupini) imaće nagradu kao da je žrtvovao kravu, zatim kao onaj ko je žrtvovao ovna, pa kokoš, onda jaje, a kada se imam popne na mimber, tada meleki zatvaraju svoje suhufe. "

Allah dž.š. je od svih dana u godini posebnu počast dao deset prvih dana zu-l-hidždžeta, dok je među njima najođab- raniji dan, dan Arefata, koji je i najodabraniji dan u godini uopće.

U vjerodostojnoj predaji od Ibn Abbasa r.a., Resulullah s.a.w.s. je rekao: "Nema dana u kome je dobro djelo draže Allahu dž.š. od dobrog djela urađenog u ovim danima. " Ashabi r.a. upitaše: 'Božiji Poslaniče, pa ni džihad na Allahovom putu?' - 'Ni džihad na Allahovom Putu, osim da čovjek uloži svoj život i imetak i ode u džihad, i ništa od toga ne vrati. ' odgovori Poslanik s.a.w.s.

Allah dž.š. također, između svih mjeseci odabra mjesec ramazan u kome je počelo objavljivanje Kur'ana, Upute ljudima, jasnog dokaza Pravog puta i razlikovanja dobra od zla.

[56] Prenosi ga Buhari.

U njemu je propisan post, u njemu je sunnet klanjati nafile i pohvalno povećati činjenje dobrih dijela, jer je on mubarek mjesec vjernika, zborište bogobojaznih, mejdan onima koji se u dobru natječu.

Prve generacije muslimana sa čežnjom su iščekivale nastupanje ramazana govoreći: "Dobro navi došla kišo!", u nadi da će se njime oprati od počinjenih grijeha, jer Allah dž.š. zaista voli one koji mnogo za oprost mole i koji se mnogo čiste.

Ubade b. Samit r.a. prenosi daje Božiji Poslanik s.a.w.s. na dan nastupanja ramazana rekao: "Došao vam je ramazan, mjesec blagoslova, mjesec u kome vam Allah dž.š. spušta Svoju milost, briše grijehe i prima dove. U njemu Allah dž.š. gleda u vaše nadmetanje u činjenju dobra i ponosi se vama pred Svojim meleci- ma. Zato pokažite pred Allahom što više dobra, jer zaista je nesretan onaj ko u ramazanu ne zasluži Allahovu milost. " [57]

Ramazan je, općenito gledano, važan mjesec, ali njegov najvažniji dio je posljednjih deset dana.

Ova važnost ogleda se u dvije stvari:

- to su zadnji dani mjeseca ramazana, a poslovi se vrednuju shodno njihovom završetku. U ovom kontekstu Muhammed s.a.w.s. je učio slijedeću dovu: “Gospodaru moj, učini od mog života najboljim njegov posljednji dio, od mog posla njegov završetak, a moj najbolji dan - dan susreta sa

[57] Prenosi ga Sujuti u djelu “El-Džami" El-Kebir” (1/8) i kaže da ovaj hadis prenose Taberani i Ibn Nedždžar.

Tobom (Allahumme-dž’al hajre umri ahireh, ve hajre ’ameli havatimeh, ve hajre ejjami jevme elkak)”.

- u njima se nalazi noć “Lejletul-kadr”, koju je Allah dž.š. učinio odabranijom od hiljadu mjeseci, a o čijoj je blagodati objavljenajedna čitava sura: “Mi smo ga počeli objavljivati u noći Kadr - a šta ti misliš šta je noć Kadri Noć Kadrje bolja od hiljadu mjeseci - meleki i Džibril, s dozvolom Gospodara svoga, spuštaju se u njoj zbog odluke svake, sigurnost je u njoj sve dok zora ne svane. ” [58]

Na osnovu kur’anskog teksta ova noć se zasigurno nalazi u mjesecu ramazanu, te je po tome, on mjesec u kome je objavljen Kur’an i u kome se nalazi ova odabrana noć. Mnogi hadisi nalažu da se ona traži u zadnjih deset dana ramazana. Kada bi nastupila zadnja trećina ramazana Allahov Poslanik s.a.w.s. bi se trudio da što više bude u ibadetu, noći bi provodio u molitvi i iz istog razloga je budio svoju porodicu. Posljednju trećinu određivao bi i za i’tikaf.

Pored ramazana Allah dž.š. je ukazao posebnu pažnju mjesecima koji se zovu “el-ešhuru-l-hurum”. To su četiri mjeseca hidžretskog lunarnog kalendara: redžeb, zu-l-ka’de, zu-l-hidždže i muharrem. Allah dž.š. kaže: “Broj mjeseci u Allahaje dvanaest, prema Allahovoj Knjizi, od dana kada je nebesa i Zemlju stvorio, a četiri su sveta, to je prava vjera. U njima ne griješite. ”[59]

58 Al-Qadr, 1-5.

[59] At-Tawba, 36.

Dakako, grijeh je uvijek strogo zabranjen, ali je u ovim mjesecima zabrana još strožija.

Musliman i njegovo dnevno uređenje života

Ukoliko želi da mu Allah dž.š. podari bereket u životu, musliman treba da uskladi svoj život sa dnevnim uređenjem života u islamu.

Ovo uređenje podrazumijeva rano lijeganje i rano buđenje. Musliman svoj radni dan započinje još od same zore ili u najmanju ruku prije izlaska sunca.

Time on dočekuje novi dan, dok je još čist i neokaljan i prije nego ga uprljaju djela giješnika koji se ne bude iz svojih postelja sve dok se Sunce visoko ne uzdigne.

Tako musliman započinje svoj novi dan od ranogjutra za čiji bereket je Allahov Poslanik s.a.w.s. molio svome Ummetu kada je rekao: "Gospodaru moj, blagoslovi moj Ummet u njegovom ranom ustajanju. " [60]

Međutim, jedna od ružnih navika mnogih muslimana današnjice jeste to da su oni izmijenili ovo dnevno uređenje svojih života. Tako oni danas bdiju do duboko u noć, pa onda radi toga prespavaju sabahski namaz.

[60] Prenose ga Ahmed i četiri sunena, kao i Ibn Hibban i Hakim od Sahr b. Veda'a el-Gamidija. Ibn Madže ga prenosi od Ibn Omera, a Taberani od nekoliko ashaba r.a. Hafiz el-Munziri se potrudio da sakupi sve njegove rivajete od ashaba r.a., pa je njihov broj dostigao dvadeset ashaba prenosilaca. Iako senedi ovih predaja u sebi imaju određene slabosti, oni zajedno jačaju vjerodostojnost ovog hadisa, kako je to rekao El-Munavi u knjizi "Et-Tejsir". Zato je ovaj hadis Sejh Albani uvrstio među ispravne hadise u knjizi "Sahihu-l-Džami'i-s-Sagir".

Neki od naših dobrih predaka su govorili:

"Čudim se onome koji klanja sabah poslije izlaska sunca, kako li mu Allah dadne opskrbu?!"

Buhari je u svojoj zbirci zabilježio od Ehu Hurejre r.a. da je Resulullah s.a.w.s. rekao:

"Kada neko od vas zaspi, šejtan mu na potiljku zaveže tri čvora, pri vezanju svakog veli: 'Pred tobom je duga noć, pa spavaj!' Ukoliko se dotični probudi, pa spomene Uzvišenog Allaha, odriješi mu se jedan čvor. Ako uzme abdest odriješi mu se još jedan čvor, pa ako onda klanja odriješi mu se i treći čvor. Nakon toga on je osvanuo raspoložen, dok u protivnom osvane lošeg raspoloženja i lijen. " Kako lije samo velika razlika između muslimana kod kojeg su se šejtanski čvorovi odriješili pa je on dočekao svoj dan od ranog sabaha u zikru, čistoći i namazu, zatim se uključio u životnu utrku aktivan, raspoložen i razdragan, i onog kod kojeg su šejtanski čvorovi ostali iznad glave, pa je cijelo prijepodne proveo u polusnu, trom, težak, mrzovoljan i lijen.

Musliman svoj radni dan započinje pokornošću Allahu dž.š., klanjajući od sunneta i farzova ono što mu je propisano i učeći što može od zikra i dova koje su prenesene od Poslanika s.a.w.s., kao naprimjer:

"Osvanuli smo i osvanula je vlast Allahova, hvala Allahu, On druga nema. Nema boga osim Njega i Njemu je povratak (Asbah- na ve asbaha-l-mulku lillah. Ve-l-hamdu lillah. La šerike leh, la ilahe illa huve ve ilejhi-n-nušur). "

"Moj Gospodaru, ono što je osvanulo od blagodati kod mene ili kod bilo kojeg od Tvojih stvorenja, Tvoj je dar. Ti druga nemaš, Ti si hvaljen i Tebi pripada vječna zahvala (Allahume ma asba- ha bi min ni'metin ev bi ehadin min halkik fe minke vahdek, la šerike lek, fe leke-l-hamdu ve

leke-š-šukr). ”

“Moj Bože, osvanuo sam sa Tvojom blagodati, zdravljem i prikrivenih grijeha, pa upotpuni blagodat prema meni, zdravlje i pokrij moje grijehe na dunjaluku i na ahiretu (Allahumme ini asbahtu minke fi ni ‘metin ve afijetin ve sitr, fe etimme ni ’meteke ’alejje, ve afijeteke, ve sitreke fi-d-dunja ve-l-ahireh). ”

Zatim će proučiti nešto iz Kur’ana sa skrušenošću, razmišljanjem i razumijevanjem značenja pročitanog. Onako kao što Allah dž.š. u Kur’anu kaže:

“Knjiga koju ti objavljujemo blagoslovljena je da bi oni o riječima njenim razmislili i da bi oni koji su razumom obdareni pouku primili. ”[61]

Zatim se poslije umjerenog doručka okreće svom svakodnevnom poslu nastojeći osigurati sredstva za život i opskrbu. On se trudi da za sebe nađe neki halal posao bez obzira koliko dotični bio imućan, pa makar taj posao bio na nivou brige o vlastitoj imovini, jer je svako veliko bogatstvo podložno krađi.

Zato vidimo kako islamsko pravo negira ekonomski sistem koji počiva na kamati, jer nema sumnje daje to sistem u kojem se ostvaruje zarada bez posla, bez učešća, bez rizika.

Jednostavno, lihvar sjedi prekrštenih nogu, zavaljen u svojoj fotelji, siguran da c'e dobiti stotinu za uloženih deset ili hiljadu za uloženih stotinu, a sve to bez ikakvog rizika ili snošenja odgovornosti. Sve to je u direktnom sukobu sa islamskim pogledima na čovjeka, jer po islamu, on je stvoren da radi i izgrađuje.

“On vas od zemlje stvara i traži daje izgradite. ” [62] Čovjek, kao što uzima od života, obavezan je i da da svoj doprinos; tj. koliko potroši toliko treba i da proizvede, a ne da živi besposlen ne radeći ništa; jedući, a ne zarađujući svoj hljeb! Pa čak i u slučaju kada bi se dotični pozivao na svoju želju da se potpuno prepusti ibadetu. U islamu nema monaštva!

Prenosi Bejheki od Abdullaha b. Zubejra r.a. daje rekao:
“Nešto najružnije na ovom svijetu je besposličarenje. ”
Komentarišući spomenutu izjavu, veliki učenjak el-Mu- navi u svom djelu “Fejdu-l-Kadir” je spomenuo: “Kada čovjek napusti posao koji je njegovu unutrašnjost ispunjavao nečim dopuštenim i njime se pomagao u svojoj vjeri, njegova spoljašnost tada izblijedi. Međutim, njegovo srce čak ni tada ne biva prazno, u njemu se šejtan gnijezdi i širi svoje potomstvo. U njemu se širi njegov porod brže od razmnožavanja bilo koje vrste živih bića. Onaj ko svojim radom ne koristi ljudima uzima od njihovih prihoda i imovine i otežava im život. Stoga oni od njegovog života nemaju nikakve koristi, jer on savio pravi nered i ‘diže cijene’. ”[63] Zbog toga je Omer r.a., kada bi vidio nekog jakog čovjeka, imao običaj upitati: “Da li on ima kakvo zanimanje?”, pa ako bi mu bilo rečeno: “Ne”, pao bi mu ugled u Omerovim r.a. očima.

Na pokuđenost besposličarenja upućuje i negativan stav islama prema onome ko nepromišljeno i brzo rasipa svoj lični imetak. Pa kakvo lije tek stanje onoga koji troši imetak drugoga ne dajući nikakvu nadoknadu?!

62 Hud, 61.
63 Fejdu-l-Kadir 2/290-291.

Tako su neki pobožnjaci uporedili sufiju koji nema posla sa nepomičnom sovom u pustom nenaseljenom mjestu od koje niko nema koristi.

Ukoliko u određenom poslu bude imao ispravan nijjet te ga taj posao ne omete od ibadeta Allahu dž.š., i ukoliko ga obavi u cjelosti, časno i pošteno, musliman svoj rad u tom slučaju može smatrati ibadetom i džihadom. Pa zaista je upotpunjavanje djela jedna od dužnosti muslimana, kao što je Allahov Poslanik s.a.vv.s. rekao: "Zaista je Allah propisao dobročinstvo u svakom djelu. " 6[4] U drugom hadisu stoji: "Zaista Allah voli kada neko od vas radi neki posao da ga i upotpuni. " [65]

Od dnevnih dužnosti koje musliman ne bi smio zaboraviti ili zanemariti jeste i služenje zajednici, pomaganje njenih članova u izvršavanju potreba, kao i rad na olakšavanju njihovih poslova. To će mu se ubrojati kao dobročinstvo i iba- det.

Prenose Buhari i Muslim od Ebu Musaa el-Eš'arija r.a., a on od Poslanika s.a.w.s. daje rekao:

"Svaki musliman je dužan udijeliti sadaku!"

[64] Prenosi ga Muslim.
[65] Prenose ga Bejheki, Ebu Ja'la i Ibn Asakir od Aiše r.a.

"Allahov Poslanice, a ako ne bude imao?"- upitaše ashabi. "Radit će. Tako će i sebi koristiti i sadaku udijeliti. "

"A ako ni to ne mogne ili ne uradi?"

"Pomoći će onome kome je neophodna pomoć. "

"A šta ako ni to ne uradi?"

Neka naređuje da se čini dobro. "

"A ako ni to ne uradi?"

"Neka se čuva zla. To će mu se brojati kao milostinja. " - reče na kraju Resulullah s.a.w.s.

Spomenuta "sadaka" (milostinja) ili drugim riječima rečeno svojevrsni "društveni porez" je svakodnevna obaveza muslimana prema zajednici. Staviše, vjerodostojnim hadisom se pokazalo da je ona zapravo obaveza za svaki zglob tijela sa pojavom Sunca u svakom novom danu.

Ovim musliman biva poput izvora koji obasipa dobrom i blagostanjem sve oko sebe.

U hadisu kojeg prenose Buhari i Muslim od Ebu Hurejre r.a. stoji:

"Za svaki ljudski zglob svaki dan u kom Sunce grane obavezno je dati

milostinju. Ako dvojicu zavađenih pomiriš, i loje milostinja. Ako nekom pomogneš oko njegove jahalice, bilo da mu pomogneš da je nabavi ili da prtljag na nju natovari, i to ti je milostinja. Lijepa riječ je milostinja. Svaki korak koji koračaš radi namaza jeste milostinja. Da sa puta skloniš ono što prolaznike uznemirava, i to je milostinja. ”

Riječ “sulama” koja je upotrijebljena u hadisu odnosi se na kosti, zglobove i udove. Na ovo upućuju drugi hadisi izrečeni u ovom kontekstu. Sve to je blagodat od Onoga koji je stvorio čovjeka, zatim ga skladnim učinio, pa mu najljepši

oblik podario. Zato je dužnost muslimana da zahvaljuje Allahu dž.š. na blagodatima tako što će ove blagodati upotrijebiti u vlastitu korist i u isto vrijeme korist Allahovih robova, u granicama mogućnosti.

A kada Sunce pređe polovicu horizonta i muezzin prouči ezan podne namaza, musliman će da požuri, trudeći se da na vrijeme obavi namaz koji mu je propisan, i to na početku njegovog vremena i u džematu, ako to bude u mogućnosti, jer hitanje na namaz nosi Božije zadovoljstvo, a Allah dž.š. je od nas tražio natjecanje u dobrim djelima. Poslanik s.a.w.s. je jedne prilike zamalo popalio kuće pojedinaca koji nisu obavljali namaz u džematu. Namaz obavljen u džematu učinjen je boljim i vrjednijim dvadeset i sedam puta od namaza obavljenog van njega, a pogotovo ako džemat bude u džamiji.

Musliman će obaviti svoj ručak negdje sredinom dana uzimajući za jelo ono čime gaje opskrbio Allah dž.š. Pri tome neće pretjerivati da dođe do granice poremećaja i tegoba u želucu, niti će se mučiti i suzdržavati tako da sam sebi uskrati Božije blagodati.

“O sinovi Ademovi, lijepo se obucite kada hoćete da molitvu obavite! I jedite i pijte, samo ne pretjerujte; On ne voli one koji pretjeruju. Reci: ‘Ko je zabranio Allahove ukrase koje je On za Svoje robove stvorio, i ukusna jela?”[66]

U toplim krajevima, a pogotovo u ljetnom periodu, neko će možda osjetiti potrebu za poslijepodnevnim snom i prepuštanjem kratkom odmoru, pripremajući se time za noćni namaz (kijamu-l-lejl) i rano ustajanje. Na to upućuje Kur’an kada kaže: “...i kada odlažete svoju odjeću poslije podne. ”[67]

A kada dođe vrijeme ikindija-namaza i muezzin pozove na molitvu riječima: “Hajje ’ale-s-salah!”, musliman c'e ustati prekidajući dijalog, ako gaje u tom momentu vodio, ili posao, ako ga u tom trenutku bude obavljao, i požuriti na ovaj namaz koji se smatra posljednjom dnevnom molitvom. U tom momentu muslimanu nije dozvoljeno da se zabavi trgovinom ili nekom vrstom zabave, jer pravi vjernici su onakvi kakvim ih je Allah dž.š. opisao u Kur’anu kada je rekao: “Ljudi koje kupovina i prodaja ne ometaju da Allaha spominju i milostinju udjeljuju, i koji strepe od dana u kom će srca i pogledi biti uznemireni. ” [68]

Ne priliči muslimanu da odgađa obavljanje ovog namaza zanemarujući ga sve dok Sunce ne poprimi crvenkastu boju i približi se zalasku, jer to je namaz munafika, kao što Poslanik s.a.w.s. u jednom hadisu i veli: “To je namaz munafika! To je namaz munafika! To je namaz munafika! Čeka dok se Sunce ne približi zalasku, a onda kada dospije do sejtanskih rogova, ustane i nakaradno klanja četiri rekata, a u njemu se Allaha ne prisjeti osim malo. ” [69]

Kada Sunce zađe, musliman nastoji da obavljanje akšam- namaza bude na samom početku njegova vremena, zato što je vrijeme ovog namaza vrlo kratko. Nakon što obavi akšam- ski farz i sunnet neka izabere i prouči neku od Resulullahovih s.a.w.s. dova, kao naprimjer: “Gospodaru moj, ovo je dolazak tvoje noći, a odlazak tvoga dana, ovo su glasovi Tvojih telala, pa mi oprosti (Allahumme inne haza ikbalu lejlik, ve idbaru neharik, ve asvatu du ’atik, fagfirli). ”

Također, učit će iste dove kao i sabahske, koje smo već prethodno spomenuli, s tim što će proučiti umjesto “osvanuli smo” - “zanoćili smo.” [70]

[67] An-Nur, 58.
[68] An-Nur, 37.
[69] Prenosi ga Muslim.

Muslimani večeraju bez prežderavanja ili oskudnog jela, zatim će obaviti jaciju namaz i ono što je prati od sunneta. A što se vitr namaza tiče, odgodiće ga u slučaju da bude naviknut na ustajanje noću, a ako ne bude, u tom slučaju vitr će klanjati prije spavanja.

Ponekad će možda jaciju-namaz odgoditi iza večere, ako se dogodi da večera bude spremna kada nastupi jacijsko vrijeme, kao što se i navodi u jednom hadisu; da se ne bi desilo da klanja i da u isto vrijeme njegovo srce bude zauzeto nečim drugim sem obraćanja Allahu dž.š. [71]

Musliman može obaviti ili odužiti neke od svojih obaveza prije spavanja, kao naprimjer neke posjete ili druga pohvalna djela.

[70] Riječ “emsejna” umjesto “asbahna”

[71] Tekst hadisaje slijedeći: "Ako bude proučen ikamet, a večera bude postavljena, prvo večerajte. ” Prenose ga Buhari i Muslim od Enesa r.a. i Ibn Omera r.a.. Hadis se, kako se može vidjeti iz drugih predaja odnosi na akšamski namaz. Međutim, on važi i za sve ostale namaze ako uzmemo u obzir zajednički uzrok. U svakom slučaju namaz je dozvoljeno odgoditi samo ako ima dovoljno vremena da se namaz klanja nakon večere.

Za muslimana je neophodno da jedan dio dana posveti redovnom čitanju, trudeći se tako da proširi horizonte svog znanja; kao što Allah dž.š. svome Poslaniku s.a.w.s. kaže:

“I reci: ‘Gospodaru moj, Ti mi znanje povećaj. 7[2]

Bilo bi dobro da izabere nešto od knjiga ili časopisa od čijeg čitanja će imati koristi u spoznaji vjere i ovosvjetskih znanosti.

Jedan mudrac je rekao:

“Obavijesti me o onome što čitaš, obavijestit ću te ko si!”

Musliman ima pravo da zadovolji svoju dušu i u tome nema smetnje ako se zabavlja na dozvoljen način ili opušta u toku dana ili noći, s tim da naravno ne uskrati pravo Allaha dž.š. na ibadet, svoje pravo na san, pravo tijela na odmor, pravo svoje porodice na brigu o njoj ili dužnost upotpunjavanja svojih poslova ili bilo koje drugo pravo ili obavezu.

Ne dolikuje muslimanu da bdije do duboko u noć pa da zbog toga ne uspijeva ispuniti neke od svojih obaveza, čak iako mu to i nije bila direktna namjera, jer nema pretjerivanja na jednoj strani, a da s druge strane, to ne rezultira manjkavošću.

Ovakav postupak je suprotan odredbama Milostivog i kosi se sa onim što je došlo u Kuranu: “Da ne prelazite granice u mjerenju i pravo mjerite i na tereziji ne zakidajte!” [73]

Ono što bi musliman morao imati na umu i prema čemu se ne smije nemarno odnositi jeste to da ne zapostavi neku

[72] Ta-ha, 114.

[73] Ar-Rahman, 8-9.

od deset zapovijedi čije je poštivanje naredio Allah dž.š. u Svojoj Knjizi kada je rekao:

“Allahu se klanjajte i nikoga ravnim Njemu ne smatrajte, a roditeljima dobročinstvo činite i rođacima i siročadi i komšijama bližnjim i komsijama daljnjim i drugovima i putnicima-namjer- nicima i onima koji su u vašem posjedu!” 7[4]

Prvo i ujedno najvažnije pravo, jeste pravo Allaha dž.š., Stvoritelja i Vladara svega, Onoga koji život daje i Onoga u čijoj ruci se nalaze sve blagodati.

“Od Allaha je svaka blagodat koju uživate. ”[75]

Stoga muslimanu nije dozvoljeno da omalovaži ili zaboravi Njegovo pravo.

Jedna od najizrazitijih dnevnih obaveza roba prema Allahu dž.š. jeste namaz. Allah dž.š. je, opisujući vjernike, kao njihovo prvo svojstvo spomenuo svijest o Allahu pri obavlja-nju namaza. Allah dž.š. kaže:

“Oni koji molitvu ponizno obavljaju. ” [76]; a zatim završava njihov opis ukazujući na ustrajnost u namazu:

“I oni koji svoje molitve na vrijeme obavljaju. ” [77] Istovremeno je propisao tešku i nesnosnu patnju onima koji se nehajno odnose prema namazima, pa im tako prođe njihovo određeno vrijeme:

“Teško onima koji klanjaju, a prema svojim namazima su nemarni. ”[78]

[74] An-Nisa’, 36.

[75] An-Nahl, 53.

[76] Al-Mu'minun, 2.
[77] Ibid, 9.
[78] Al-Ma'un, 4-5.

Druga obaveza je dužnost prema roditeljima. Primjećujemo kako u Kuranu dobročinstvo prema roditeljima dolazi odmah poslije spomena Allahove jednoče - tewhida i potpune predanosti Allahu dž.š. - ihlasa. I Kur'an i sunnet majci pridaju posebnu pažnju jer je njeno pravo jače, a njena potreba za pažnjom, kao i teškoće i trud koje podnosi radi djeteta, daleko veća.

"Majka njegova sa mukom ga nosi i u mukama ga rada, nosi ga i doji trideset mjeseci. " [79]

Islam se ne zadovoljava niti je saglasan da se majkama odredi jedan dan u godini za praznik koji će se zvati "Dan žena". Islam želi da svi majčini dani u životu budu praznici.

Poslije toga na red dolaze prava bližnjih: braće, sestara, amidža i tetaka sa očeve strane, daidža i tetaka sa majčine strane, njihovih kćeri i sinova, kao i drugih članova rodbine.

Također postoje i prava slabih u zajednici, poput prava siročadi, sirotinje, putnika-namjernika, kao i prava bližih i daljih komšija, prava drugova koji su sa nama kada smo u domovini ili van nje, zastalno ili samo privremeno. Pod ovim se također podrazumijevaju prava žena, te prava i obaveze supružnika u braku, i na kraju, pravo onoga ko je u našem posjedu. Iako se u robovlasničkom poretku ovo odnosi na robove i obavezuje na humano ophođenje prema njima, u isto vrijeme ovaj izraz obuhvata sve što čovjek posjeduje (životinje, sprave, mašine...). Obavezan je da to čuva i ne rasipa. To mu je povjereno i ostavljeno u emanet.

Kada pođe na spavanje, pohvalno je uzeti abdest i klanjati dva rekata, zatim leci u postelju okrećući se na svoju desnu stranu učeći dove Allahu dž.š., posebno one koje se prenose od Resulullaha s.a.w.s.:

"S Tvojim Imenom, Bože moj, liježem. S Tvojim Imenom ustajem. Ako moju dušu zadržiš onda joj oprosti, a (ikojoj život vratiš onda je čuvaj kao što čuvaš Svoje dobre robove. (Bismike Rabbi veda 'tu dženbi, ve bike erfe 'uhu. In emsekte nefsi fagfir leha, ve in erselteha fahfazha bima tahfazu bihi ibadeke-s-salihin). "

Musliman bi trebao da koristi dove što su ih ispisali naši časni alimi u knjigama koje navode dove i ibadete koje je preporučeno prakticirati sabahom i predvečer, u toku dana
i noći.

Kao primjer navodimo neka od njihovih dijela :

- "Amelu-l-jevmi ve-l-lejle"; od imama Nesa'ia, kao i djelo pod istim naslovom koje je napisao hafiz Ibn Es-Sinni, učenik imama Nesa'ija;
- "El-Azkar" čiji je autor imam Nevevi;

- “El-Kelimu-t-Tajjib” od šejhu-l-islam Ibn Tejmijje ili “El- -Vabilu-s-Sajjib”, djelo njegovog učenika imama Ibn El- Kajjima;
- “El-Hisnu-l-Hasin”, čiji je autor veliki alim Ibn El-Džezeri sa Sevkanijevim komentarom u djelu “Tuhfetu-z-Zakirin”;
- djela koja su pisali naši savremenici, a posebno brošura “El-Me’surat” od imama šehida Hasana el-Benne.

Da im se Allah smiluje i bude zadovoljan njima.

Vrijeme u kome čovjek živi dijeli se na tri sfere: prošlost, sadašnjost i budućnost; ili drugim riječima: jučer, danas i sutra. S obzirom na odnos prema vremenu, ljudi se mogu svrstati u nekoliko skupina:

1. robovi prošlosti
2. robovi sadašnjosti
3. robovi budućnosti

Treba napomenuti da pored ove tri postoji i malobrojna skupina onih koji su pravedni i umjereni u svome odnosu prema vremenu.

Oni svakom vremenskom periodu daju njegovo pravo, bez bilo kakvog pretjerivanja.

1. Ljudi usko vezani za prošlost (robovi prošlosti)

Neki ljudi gotovo da ne poznaju vrijeme osim onog što je bilo jučer. Oni žive u prošlosti i vide samo nju. Kao takvi, ne osjećaju realnost niti ih zanima današnjica, a kamoli sutrašnjica, bez obzira bila to njihova lična prošlost, kakav je slučaj sa slijepim romansijerima, ili prošlost njihovih porodica, očeva, naroda i nacija, kao što je slučaj sa radikalnim tradicionalistima i konzervativcima.

Robovi prošlosti dijele se na niz skupina:

a) oni koji se ponose prošlošću, kite sebe njenim sjajem, a pri tome ne daju kao doprinos ljudima ništa novo što bi
povezalo prošlost sa stvarnošću, dan u kojem žive sa onim što se zbilo jučer. Oni stalno ponavljaju: “bili smo”, “bili su naši očevi i djedovi”, ne nalazeći ništa za što bi mogli reći: “evo ovo smo uradili mi ”, “ovo smo mi završili ”

Navodeći primjer ovakvih ljudi, El-Mutenebbi kaže:
Ako se ponosiš djedovima roda plemenitog Istinu si rekao, ali loš li je onaj koga su rodili
Drugi pjesnik reče:
Budi sin koga hoćeš Ali okiti se lijepim svojstvima To će te učiniti neovisnim od svakog porijekla
Zaista je junak ko govori:
Evo ja sam...
A nije junak ko kaže:
Bio je moj otac...

Ponositi se slavnom prošlošću i ostavštinom predaka jeste pohvalna

stvar u slučaju ako to potiče na upotpunjavanje onoga što su oni započeli i slijeđenje njih u dobru koje su učinili. Međutim, zadovoljiti se samo izricanjem hvalospjeva jeste negativnost koja ni na koji način ne doprinosi boljitku čovječanstva. Kakvu korist ima trulila kost ako kaže:

"Bila sam nekada dio živog tijela!"

Pozitivan stav o ovoj pojavi jeste ono stoje pjesnik spomenuo:

Iako nam preci plemeniti bijahu Samo na njih se ne oslanjamo
Gradimo kao što su i oni gradili Radimo kao što su i oni radili.

b) slična prethodnoj je i skupina radikalnih tradicionalista i konzervativaca koji govore o "svetosti tradicije", bez obzira bilo to što ona nosi ispravno ili pogrešno, ozbiljno ili neozbiljno. Pri tome smatraju daje prošlost uvijek bolja od sadašnjosti i da kao takva nije ostavila nikakve mogućnosti vremenu koje je slijedi, te da nije moguće išta učiniti boljim nego što je već učinjeno.

Ovdje nam je obaveza prvo definisati tradiciju, pa tek onda dati ispravan sud o njoj.

Neki muslimani u definiciju tradicije ubrajaju i Kuran i sunnet Allahova Poslanika s.a.w.s., a kada je to u pitanju, nema mjesta za dileme oko pridržavanja, ako je čovjek vezan zavjetom imana.

Allah dž.š. kaže:

"Kada Allah i Poslanik Njegov nešto odrede, onda ni vjernik ni vjernica po svom nahođenju ne smiju postupati!" [80]

Dakle, Božiji segment tradicije [81] se ne stavlja pod lupu i oko njega nema rasprave i kolebanja. U isto vrijeme, tradicija koju su zaveli ljudi je predmet rasprave. Dio nje se odbacuje, a drugi dio prihvata. Pojedini segmenti su lokalnog karaktera, a ne univerzalni niti internacionalni, tako da nose pečat mjesta u kojem su se praktikovali, bez mogućnosti da se primijene na drugom mjestu. Također, pojedini segmenti nose odlike vremena u kojem su nastali, bez mogućnosti primjene u drugom vremenskom periodu. Nakon iznošenja ovih činjenica možemo zaključiti da reforma i pridržavanje fundamentalnih vrijednosti ne mogu jedno bez drugog.

c) postoje i ljudi koji žive u prošlosti i čvrsto su joj privrženi, nastojeći da oponašaju ono što je ona donijela samo zato što su na tome zatekli svoje djedove. Oni pri tome uopće ne analiziraju prošlost, kako bi mogli razlikovati istinu od laži i ispravan put od zablude. Njihov primjer je kao primjer čoyjeka koji sve prima zdravo za gotovo, a ne onoga koji kritički posmatra stvari i odabire ono što je ispravno. Oni slijepo slijede pretke i ne dolaze sa bilo kakvim inovacijama.

Za ovu vrstu ljudi Kur'an kaže:

"A kad im se rekne: 'Slijedite Allahovu Objavu!' - oni odgovaraju: 'Nećemo, slijedit ćemo ono na čemu smo zatekli pretke svoje.'
- Zar i onda kad im preci nisu ništa shvaćali i kad nisu na Pravom putu

bili?!”[82]

[81] Pod pojmom ‘Božiji segment tradicije’, pored Kur’ana smatra se i sunnet Božijeg Poslanika s.a.v.s., jer on nije rezultat njegovih vlastitih prohtijeva, nego nadahnuća i Božije objave (op.prev.).

[82] Al-Baqara, 170.

Ovakav način razmišljanja je još od davnina bio velika prepreka Božijim poslanicima a.s. Tako je narod poslanika Huda a.s. rekao:

“Zar si nam došao zato da se jedino Allahu klanjamo, a da one kojima su se klanjali naši preci napustimo?” [83] Narod Semud je poslaniku Salihu a.s. rekao:

“'O Salih', - govorili su oni - 'ti si među nama prije ovoga cijenjen bio. Zašto nam braniš da se klanjamo onome čemu su se preci naši klanjali?’” [84]

Ibrahim a.s. svome narodu reče:

“‘Kakvi su ovo kumiri kojima se i dan i noć klanjate?’ - oni odgovoriše: I naši preci su im se klanjali. 85

Narod poslanika Suajba a.s. njemu reče:

'“O Šuajb!’, - govorili su oni - 'da li vjera tvoja traži da napustimo ono čemu su se preci naši klanjali?!’” [86]

Kur’anje potvrdio ovu historijsku zakonitost:

“I eto tako, prije tebe, Mi ni u jedan grad nismo poslanika poslali, a da oni koji su raskošnim životom živjeli nisu govorili: ‘Zatekli smo pretke naše kako ispovijedaju vjeru i mi ih slijedimo u stopu. [87]

Kur’anje osudio umnu ukočenost i skamenjenost kod ove vrste ljudi, koji ne vide ništa drugo do ono na čemu su bili njihovi očevi i slijepo slijede nasljedstvo prošlosti. Kur’an im se obrada riječima poput ovih:

“Zar i onda kad im preci nisu ništa shvaćali i kad nisu na Pravom putu bili?!” [88]

“Zar i ako preci njihovi nisu ništa znali i ako nisu na Pravom putu bili?!” [89]

[83] Al-A’raf, 70.

[84] Hud, 62.

[85] Al-Anbiya 52-53.

[86] Hud, 87.

'“Zar i onda' - govorio bi on - ‘kad vam ja donosim bolju (vjeru) od one koju ste od predaka svojih upamtili?"' [90]

d)postoje ljudi koji žive u prošlosti, kajući se zbog učinjenog, žalostec'i se zbog onoga što propustiše i ne prestajuci sa ponavljanjem izraza tuge i žaljenja: “Da sam to uradio! Da sam se toga kanio! Da sam uradio tako, bilo bi tako! Da sam ovo uradio prije, a to kasnije, bilo bi tako i tako! Da sam, da sam... ”

Ovakav način razmišljanja zavija čovjeka u ćefine psihičke

potištenosti i ostavlja ga da živi u patnji i nemiru za koje nema nikakvog opravdanja, niti od toga ima koristi. To ga samo obasipa razarajućom negativnom energijom. Zato je i rečeno: “Bavljenje izgubljenim vremenom i razmišljanje o njemu je dodatno gubljenje vremena. ”

Zato nije čudo što Kur’an i sunnet osuđuju ovaj oblik ponašanja. Allah dž.š., poslije onoga što je zadesilo muslimane u Bitki na Uhudu kaže:

[88] Al-Baqara, 170.

[89] Al-Ma ’ida, 104.

“O vjernici, ne budite kao nevjernici koji govore o braći svojoj kada odu na daleke pute ili kad boj biju: 'Da su sa nama ostali, ne bi umrli i ne bi poginuli - da Allah učini to jadom u srcima njihovim; i život i smrt Allahovo su djelo, On dobro vidi ono što radite. ” [91]

Božiji Poslanik s.a.w.s. kaže: "Jak musliman je bolji i draži Allahu dž.š. od slabog muslimana, a u svakome od njih ima dobra. Budi brižan u onome što ti koristi, potraži povioć od Allaha i nemoj gubiti nadu pa reći: ‘Da sam postupio tako, bilo bi tako', nego reci: ‘Allah što je odredio to je i bilo’, jer riječi ‘Da sam' otvaraju vrata šejtanu. ”

Vjerovanje u sudbinu ovdje dolazi kao pozitivan faktor koji spašava čovjeka od razmišljanja šta bi bilo daje postupio drugačije i usmjerava ga ka pozitivnom radu i izgradnji budućnosti.

Tako su na ovu temi spjevani mnogi stihovi, a u poeziji zaista ima mudrosti: Da mi je znati, a daleko je “da mi je ”, A “da sam ” i “kad bih ” muka je velika. Sve što je prošlo neće se vratiti žaljenjem, ni uzdisanjem. Allahove odluke davno padoše pa dušu odmori od “da sam ” i “kada bih ”.

2.Robovi budućnosti

Nasuprot ovih “robova prošlosti” koji su se na ovaj ili onaj način vezali za nju, nači ćemo drugu skupinu. To su oni koji pretjeruju u svojoj privrženosti budućnosti, okrećući leđa prošlosti i ne interesujući se nimalo za svoju historiju, historiju Ummeta ili pak za historiju čovječanstva. Oni potpuno odbacuju kulturno, vjersko i civilizacijsko naslijeđe, bez razlučivanja između istine i laži, dopuštenog i zabranjenog, korisnog i štetnog.

Oni govore:

“Pustite pradjedove koji su umrli i zasitili se smrti! Pustite nas da tražimo omladinu koja će biti akter sutrašnjice, djecu koja će biti omladina sutrašnjice, pa i zametke u majčinskim utrobama koji će uskoro biti djeca sutrašnjice!”

Govore:

“Naše oči nisu stvorene na potiljcima da bismo gledali unazad, već su stvorene na licima da bismo gledali ispred sebe, pa zašto onda da se osvrćemo unazad kad nam to usporava kretanje i brzo napredovanje ka traženom cilju?”

Sve bi ovo bila istina kad bi se reklo onima koji žele da ljudi žive u zatvoru prošlosti, ne napuštajući ga, i onima koji se ne obaziru prema obavezama svoje sadašnjice ili sutrašnjice. Ali, ove njihove riječi neće biti istina, ili će biti ona vrsta istine čijim se izricanjem želi postići neistina, ako se njima misli na zaborav prošlosti sa svim onim što ona nosi u sebi, na odbijanje povijesnog naslijeđa, te na zatrpavanje povijesti sa svim životnim lekcijama, poukama i znakovima koji sadrže uputu za zdrav razum. Ima li šta tačnije od riječi
Allaha dž.š. u Kur’anu kojima skreće pažnju na veliku korist prošlosti i pouka koje su u njoj?

"Zašto oni po svijetu ne putuju pa da srca njihova shvate ono što treba da shvate i da uši njihove čuju ono što treba da čuju, ali, oči nisu slijepe, već srca u grudima!" [92]

Negativan stav prema budućnosti

Ima ljudi koji ne zaboravljaju budućnost i razmišljaju o njoj, ali je to pogled pesimiste koji stavlja na oči dvogled, ne skinuvši njegove crne poklopce. Tako oni gledaju na život, živa bića, vrijeme, prostor...

Oni su izgubili svako pouzdanje u sutrašnjicu i nadu u uspjeh. Kod njih je prevladalo mišljenje da stvari idu iz lošeg u lošije, iz lošijeg u još gore i daje život noć poslije koje ne dolazi zora, da sunce neće odnijeti njenu tamu. Bez sumnje je ovo destruktivno razmišljanje, kako za čovjeka tako i za život i zajednicu oko njega.

Život pojedinca bez zračka nade je tjesniji od uskog prstena, pa čak i od iglenih ušiju. Davno je pjesnik rekao:

Kako bi život tijesan bio da nije prostranstva nade!

Život zajednice koja je izgubila nadu skamenjen je, bez duha i pokreta. Da nije nade, ne bi zidar zidao kuće, niti bi
ko zasadio mladicu, niti bi nauka napredovala ni za korak.

Ustvari, i vjera, i historija, i realno stanje stvari nas uče da život nema značaja ako je ispunjen očajem, jer on nema vrijednosti. Poslije teškoće dolazi olakšanje. Poslije noći zora sviće. Nepromjenljivost stanja je nezamisliva i nemoguća. Allah dž.š. kaže:

"Samo nevjernici gube nadu u Allahovu milost!"[!,93]

"Nadu u milost Gospodara svoga mogu gubili samo oni koji su zabludjeli!" [94]

Pjesnik reče:

Mnoge kušnje pritisnu čovjeka A Allah ih učini izlazom.
Stegnuše me, pa kad do vrha dođoše Nesta ih baš kad svaku nadu izgubih.

Drugi doda:

Muko, koliko hoćeš jačaj, nestat ćeš Tvoja noć već moli da uzmakne.
Jedan od primjera očaja i pesimizma je i ono u šta danas vjeruju mnogi ljudi: daje ovo kraj čovječanstva, vrijeme pred Sudnji dan čiji su se

predznaci već pojavili, te da je dobra sve manje i manje, a da se zlo sve više povećava. Svjetlo povratka vjeri se iz dana u dan sve više gasi, i uskoro će se ugasiti. Kufr će do Sudnjeg dana zavladati zemaljskom kuglom gdje tada neće biti niko živ do “nevjernik, sin nevjernika”; tako da nema nade ni za lijek niti za preporod. Ovu pesimističku pretpostavku argumentiraju hadisima koji govore o smutnji i predznacima Sudnjeg dana.

[93] Yusuf, 87.
[94] Al-Hidžr, 56.

Međutim, realnost nije onakva kako je oni razumijevaju svojim površnim i plitkim shvatanjem. Sve što se prenosi u vjerskim izvorima u vezi blizine Sudnjega dana i pojava njegovih velikih predznaka, ne znači da je Sudnji dan na vratima, jer su blizina i daljina relativne stvari. Ko zna? Možda su između nas i njega hiljade godina, čiji broj ne zna niko osim Allah dž.š., a moždaje bliži nego što zamišljamo?! Kur’an nije rekao ništa osim: “Možda je smak svijeta blizu”95; te: “Sasvim neočekivano će vam doći. ” [96]

Samo poslanstvo Muhammeda s.a.w.s. jedan je od predznaka Sudnjega dana.

“Poslani smo ja i Sudnji dan kao ova dva prsta ” reče Poslanik s.a.w.s. sastavivši kažiprst sa srednjim prstom.'9[7]

Ostavljanje svakog aktivnog rada na preporodu islamskog vjerozakona, Ummeta i islamske države, iščekivajući Sudnji dan i pravdajući se time da smo mi na njegovom pragu, vjera strogo osuđuje. Muslimanu je naređeno da radi i da se bori na Allahovom putu sve dok mu oči gledaju ovaj svijet. To je također naređeno i muslimanima kao zajednici, sve dok se ne zatvore vrata oprosta, a to su posljednji trenuci postojanja ovog svijeta, kada padnu sve zakonitosti koje je Allah dž.š. postavio za dunjalučki život, te Sunce izađe sa zapada, o čemu Uzvišeni kaže:

“Onoga dana kada neki predznaci od Gospodara tvoga dođu, nijednom čovjeku neće biti od koristi to što će tada vjerovali, ako prije nije vjerovao ili ako nije, kao vjernik, kakvo dobro uradio. ”' Od Božijeg Poslanika s.a.vv.s. je došla naredba za istrajnost u dunjalučkom radu - iako je on manje vrijedan po vjerskim shvatanjima - sve dok dunjaluk ne ispusti svoj posljednji dah. O tome nam govori hadis:

“Kada dođe vrijeme Sudnjem danu, a u ruci nekoga od vas bude palmina mladica, neka je posadi, ako to može učiniti prije nego nastupi Sudnji dan. ” [98]

[95] Al-Ahzab, 63.
[98] Al-A’raf, 187.
[97] Prenose ga Buhari i Muslim.

Pa ako je naređeno muslimanu da ne ostavi sadnicu, čak i ako bude čuo glas puhanja u Sur, da bi upotpunio svoja djela što je više moguće, kakva je onda situacija ako je između nas i Sudnjega dana nepoznat vremenski period koji ne zna niko osim Stvoritelja univerzuma - Slavljen neka je On.

Traži se suština djela, čak i ako ne bi dalo brzi plod onome ko ga čini, a ako se i to desi onda je postigao oba dobra, a ako ne, onda mu je dovoljno da se trudio. Time je on odužio obavezu, dobio opravdanje kod Allaha dž.š. i postao svjedok protiv onih koji to nisu uradili i koji nemaju opravdanja.

[98] Al-An’am, 158.

[99] Prenose ga Ahmed, Buhari u djelu “El-Edebu-l-Mufred ”, Abd b. Humejd, El-Bezzar, Et-Tajalisi i Ed-Dejlemi od Enesa r.a. El-Hejsemi je o ovom hadisu rekao: “Njegovi prenosioci su pouzdani.” Hadis je svrstao Šejh Albani među vjerodostojne hadise zbirke “El-Džami’u-s-Sagir”.

Spomenut ćemo neke hadise koji govore o tome, a kroz koje će se traženo značenje razjasniti:

1. Prenosi Tirmizi od Alije r.a. daje rekao: “Resulullah s.a.w.s. reče: ‘Poslije mene će biti smutnje crne kao noć!’

‘Kako ih se čuvati, o Božiji Poslaniče?- upitah.

‘Kuranom: u njemu je vijest o onome stoje bilo prije vas, obavijest o onome što će biti poslije vas i on je sudija među vama!’”

2. Poslanik s.a.w.s. kaže:

“Požurite sa dobrim djelima, jer će biti smutnji crnih poput noći! Čovjek će osvanuti kao vjernik, a zanoćiti kao nevjernik, ili zanoćiti kao vjernik, a osvanuli kao nevjernik prodajući svoju vjeru za dunjalučku korist. prenosi ga Muslim.

3. Prenose Ebu Davud, Tirmizi i Ibn Madže od Ebu Sa‘lebe el-Hušenija hadis u kojem Muhammed s.a.w.s. kaže:

“‘Pred vama su dani strpljenja, u njima je strpljenje teže od držanja žeravice u šaci. Onome koji se tada bude držao islama pripada nagrada pedeset ljudi koji postupaju kao i on. ’ ‘Božiji Poslaniče, nagrada pedeset od njih?’- upitah. ‘Nagrada pedeset od vas!’- odgovori Poslanik s.a.iu.s. ”

U pojedinim predajama ovog hadisa stoji obrazloženje povećavanja nagrade:

“Jer vi nalazite onoga ko će vas potpomagati u dobru, a oni ga neće naći!”

4. Prenose Buhari i Muslim od Huzejfe b. el-Jemana, da je rekao: “Ljudi su pitali Poslanika s. a. w.s. o dobru, a ja sam ga pitao o zlu bojeći se da me pogodi, pa sam mu rekao: ‘Božiji Poslanice, mi smo bili u neznaboštvu i zlu pa nam je Allah dao ovo dobro 1[00], pa da lije poslije ovog dobra zlo?’

‘Da ’- odgovori.

A da li je poslije tog zla dobro?’
‘Da, ali ima u njemu dima!’
‘A na sta misliš pod tim dimom?’
‘To su ljudi koji ne slijede moj sunnet i koji ne slijede moju uputu. Neke njihove postupke ćeš odobravati, a neke ne. ’
‘A da lije poslije ovog dobra zlo?’
‘Da, to su ljudi koji stoje na vratima Džehennema i pozivaju u njega, pa ko im se odazove bace ga u Džehennem. ’
‘Opiši nam ih, Božiji Poslanice?’
‘To su ljudi kao i mi, pričaju kao što i mi pričamo!”’
U ovim hadisima primijet ćemo upozorenje na zlo, pod- sticanje na dobro, učvršćivanje istine, podsticanje na privrženost Kuranu, istrajnost u pokornosti Allahu dž.š. i pridržavanju Njegova užeta, te suprotstavljanje onima koji pozivaju zlu, a koji stoje na vratima Džehenema, pa ko im se odazove, bace ga u njega.

Dočekivanje budućnosti sa lažnim željama i snovima

Nasuprot ovog negativnog stava spram budućnosti - stava očaja i obeshrabrenosti - stoji također i negativan stav koji se gradi na dočeku budućnosti sa pustim željama i praznim snovima, a ne sa znanjem, radom i planiranjem.
Puste želje nisu nikoga proslavile i ne ispunjavaju željeno, već kako reče Kab b. Zuhejr:
Puste želje i snovi su zaista varka!
Jedan čovjek je rekao Ibn Sirinu:
“ Vidio sam u snu kako plivam, ali ne u vodi, i letim, ali bez krila! Pa kako tumačiš ove snove?”
“Ti si čovjek koji ima previše želja i snova!”- reče Ibn Sirin.
Alija r.a. je govorio svome sinu savjetujući ga: “Čuvaj se oslanjanja na prazne želje, jer su one kapital naivnih. ”
Pjesnik je rekao:
Željama tješim svoje srce ne bih li njima brige svoje otklonio.
Znam da se povratku tvome ne mogu nadati Ali želja nije ništa manja.
Drugi spjeva:
Nemoj želja rob biti,
Ta želje su kapital siromaha.
Nije ni čudo što je Kur’an osudio stav Židova i kršćana zbog njihovih praznih nada za ulazak u Džennet, bez predu- slova kojima je uvjetovan, kao što su vjerovanje i primjena vjere.
Uzvišeni Allah kaže:
“Oni govore da će u Džennet ući samo Jevreji, odnosno samo kršća- ni. - To su puste želje njihove - Reci: ‘Dokaz svoj dajte, ako je istina to što govorite!' A to nije tako! Onoga ko se bude Allahu pokoravao i uz to

dobra djela činio, toga čeka nagrada kod Gospodara njegova, takvi se neće ničega bojati i ni za čim neće tugovati. ” [101]

Kur’an se nije ograničio na osuđivanje sljedbenika Knjige (ehlu-1-kitaba), već je u tu osudu uvrstio i muslimane koji idu njihovim putem, koji misle da će ih samo davanje islamskih imena i pripadnost zajednici muslimana izbaviti i sačuvati od Allahove dž.š. kazne, a On kaže:

“To neće biti ni po vašim željama ni po željama sljedbenika Knjige; onaj ko radi zlo biće kažnjen za to, i neće naći, osim Allaha, ni zaštitnika ni pomagača; a onaj ko čini dobro, bio muškarac ili žena, a vjernik je, - ući će u Džennet i neće mu se učiniti, ni koliko trun jedan, nepravda. ” [102]

[101] Al-Baqara, 111-112.

Kur’an, dakle, osuđuje oslanjanje na puste želje, ali ne i nadu. Razlika je u tome što nadi predhodi djelo, i to je pravo značenje nade, dok puste želje ne prati nikakav rad.

Radi toga nalazimo u Poslanikovoj s.a.w.s. pisanoj tradiciji daje nemoćan i naivan onaj koji slijedi tjelesne požude, trči za svojim strastima oslanjajući se na Allahov oprost i Njegovu veliku milost, zaboravljajući da Allah dž.š. kaže: “Milost Allahovaje doista blizu onih koji dobra djela čine. ” 105; a u drugom ajetu:

“A milost Moja obuhvata sve; dat ću je onima koji se budu grijeha klonili i zekat davali, i onima koji u dokaze Naše budu vjerovali. ” [104]

Božiji Poslanik s.a.vv.s. kaže: “Pametan je onaj koji strogo vodi računa o svojim postupcima i radi za život poslije smrti, a slabić je onaj koji slijedi svoje strasti i bezrazložno se nada i oslanja na Allaha. ” [105]

Na nadu praćenu radom ukazuje Kur’an i hvali one koji je posjeduju u slijedećem ajetu:

“Oni koji vjeruju i koji se isele i bore na Allahovom putu, oni se mogu nadati Allahovoj milosti, - a Allah prašta i samilostan

103 Al-A’raf, 56.

[104] Al-A’raf, 156.

[105] prenose ga Tirmizi, Ahmed i Ibn Madže sa daif senedom. Hakim gaje ocijenio sahihom, ali se Zehebi nije složio sa njim.

[106] Al-Baqara, 218.

Dobri ljudi rekoše:

“Traženje Dženneta bez činjenja dobroga djela se smatra grijehom. Nadanje Poslanikovom s.a.iu.s. šefa’atu na Sudnjem danu bez slijeđenja njegovog sunneta je jedna vrsta samoobmane. Očekivanje Allahove dž.š. milosti, a istovremeno činjenje grijeha jeste naivnost i neznanje. ”

Hasan el-Basri je rekao:

“Ima ljudi koji su, nadajući se oprostu, došli do log stepena da su otišli sa ovog svijeta bez ijednog dobrog djela. Čuješ kako govore: ‘Nadam se dobru od Allaha’, a lažu. Da se stvarno nadaju nastojali bi i da se pripreme što bolje za ono čemu se nadaju. ” Zatim je citirao slijedeći ajet:

"I to vaše uvjerenje, koje ste o Gospodaru svome imali, upropastilo vas je i sada ste nastradali. " [107]

Također je govorio:

"O ljudi, čuvajte se pustih želja, jer je to odlika naivnih koji se tako prevare. Tako mi Allaha, Allah dž.š. nije nikome dao dobra zbog želje, ni na dunjaluku, ni na ahiretu. "

3. Ljubitelji sadašnjosti

Postoje također ljudi koji se ne obaziru ni na prošlost niti na budućnost. Oni misle samo o vremenu u kojem se nalaze i za njega žive.

Ono što je iza njih je prošlo, a ono što je prošlo - mrtvo je, a ono što je mrtvo - ne zaslužuje da mu čovjek posveti pažnju i razmišlja o njemu.

Budućnost je po njihovom mišljenju nešto skriveno, a to skriveno je nepoznato, te ozbiljnom čovjeku ne dolikuje da se veže za nešto nepoznato, jer je to kao gradnja na nestabilnom zemljištu ili pisanje po zraku. Ova vrsta ljudi se utopila u svoju realnost i to ih spiječava da razmišljaju o svojoj sutrašnjici, kao što ih je to odvratilo od korisnih pouka prošlosti.

Oni su "sinovi" svoje današnjice i trenutka u kojem žive, te se ne interesuju za ahiret, jer je to budućnost, a oni "kada trguju ne odgađaju rok isplate". Oni neće da se bahću historijom i tradicijom, zato što je to prohujala prošlost. Značenje termina "sinovi današnjice" se krije u tome da oni ne misle ni o čemu i ne interesuju se ni za što drugo do za trenutak u kojem žive, cijedeći ga, ispijajući ga i uživajući u njemu, ne nastojeći da se prisjete prošlosti ili razmisle o budućnosti.

Ideje ovakvih ljudi očituju se u riječima arapskog pjesnika:

Prošlost iščeznu, nada je neznana tren u kojem si, tebi ostade.

Međutim, zbog višeznačnosti, ovo mogu izreći i vjernici, koji se pridržavaju vjerozakona, ali također i nepopravljivi materijalisti kojima ništa nije sveto.

Ako čovjek nema ništa drugo do onaj trenutak u kome živi, pa zašto ga onda protraćiti?!

Zašto ga onda ne iskoristiti u pokornosti Allahu dž.š.?!

Zašto ga ne iskoristiti u pomaganju istine i činjenju dobra i njegovom širenju među ljudima?!

Zato nas ne treba začuditi da se ovi stihovi pripisuju jednom od pobožnih ljudi:

Ovaj život je prolazno uživanje zanesenjak naivni ga odabra
Prošlost iščeznu, nada je neznana tren u kojem si, tebi ostade.

Sadašnjost, poslije analize i pomnog razmišljanja, nije ništa drugo do linija povučena između prošlosti i budućnosti. Zato jedan pjesnik reče:

Nije vrijeme do dva trena: misao o prošlosti, misao o preostalom.

Kako vidimo, on je apsolutno izbrisao sadašnjost, ali treba znati daje sadašnjost, po veoma raširenom shvatanju, vrijeme u kojem živi čovjek, a koje je čvrsto vezano za njemu blizak dio budućnosti, tako da mu se čini kao daje taj dio budućnosti stvarno i nastupio.

Ispravan stav prema vremenu

Ispravan islamski stav prema vremenu uzima u obzir i prošlost i sadašnjost i budućnost.

Neophodan je osvrt na prošlost

Osvrt na prošlost je neophodan zbog uzimanja u obzir njenih događaja i izvlačenja pouke iz sudbine i životnog puta prijašnjih naroda i zakonitosti po kojima Allah dž.š. obično postupa sa njima, jer je prošlost čuvar dešavanja i riznica opomena i pouka.

Rekao je Uzvišeni:

“Prije vas su mnogi narodi bili i nestali, zato putujte po svijetu i posmatrajte kako su završili oni koji su poslanike u laž ugonili. ” [108]

“Ako vi dopadate rana i drugi rana dopadaju. A u ovim danima Mi dajemo pobjedu sad jednima, a sad drugima, da bi Allah ukazao na one koji vjeruju i odabrao neke od vas kao šehide - a Allah ne voli nevjernike. ” [109]

“A koliko je bilo vjerovjesnika uz koje su se mnogi iskreni vjernici borili, pa nisu klonuli zbog nevolja koje su ih na Allahovom putu snalazile, i nisu posustajali niti se predavali - a Allah izdržljive voli. “ [110]

“Zašto oni po svijetu ne putuju pa da srca njihova shvate ono što treba da shvate i da uši njihove čuju ono što treba da čuju, ali, oči nisu slijepe, već srca u grudima. “ [111]

Neophodan je osvrt na prošlost da bi se okoristili onim što su nam ostavile prethodne generacije u vidu različitih naučnih disciplina, literature i umjetnosti, nakon što se istraži i kritički ispita njihova ispravnost, uzevši od svega toga ono što odgovara našem vremenu i stanju u kojem se nalazimo.

[108] Ali Imran, 137.
[109] Ibid, 140.
[110] Ibid, 146.

Allahov Poslanik s.a.w.s. je u hadisu rekao:

“Mudra riječ je kao vjernikova izgubljena stvar, gdje god daje nađe on ima najveće pravo na nju. ” [112]

Nije ispravno odbacivanje starog samo zbog toga što je ono staro, jer zaista postoje stvari čija drevnost predstavlja prednost i posebnu vrlinu, a priroda tih stvari je da odbijaju svaki pokušaj izmjene.

Zar nije vrlina Kur’ana to daje on Allahov dž.š. govor čija permanentna savremenost nije prolazna stvar, ne propada, niti prestaje biti aktuelan tokom vremena ili smjenjivanjem historijskih razdoblja?

Zar nije vrlina Ka be to daje ona vijekovima hodočašćem i željeni

“Drevni hram” (el-Bejtu-l-Atik)?[lls] Zaista se Kur’an ne mijenja!

Zaista je Ka'ba nezamjenljiva!

Zaista se istinitosti i činjenice ne mijenjaju!

Zagovarači “preporoda" su pretjerali kada su se okrenuli od svega staroga i aplaudirali svemu novom, jer se u ostavštini prošlosti mogu kriti stvari koje su od neprocjenjive vrijednosti, a među novitetima stvari nezamislive štetnosti.

Ismijao ih je arapski i islamski književnik Mustafa Sadik er-Rafi’i kada je rekao:

“Oni zaista hoće da izmijene vjeru, jezik, Sunce i Mjesec. ”

[112] Prenijeli su ga Tirmizi i Ibn Madže sa daif (slabim) lancem prenosilaca.

[113] Autor aludira na 29. i 33. ajet u suri Al-Hagg, u kojima je Allah dž.š. nazvao Katu ovim imenom (op.prev.).

A prvak pjesnika Ahmed Ševki reče o njima u svojoj kasidi o “El-Azharu”, kritikujući neke svoje neistomišljenike koji sebe smatraju reformatorima:

Ne idi stopama zavedene skupine, koji u svakoj starini zlo nalaze.
I da samo mogu javno bi zanijekali umrle djedove pa i žive očeve.
Svaki predvodnik rušenja drevnoga kada priđe izgradnji novoga uzmakne.

Drevnost i savremenost su dva relativna pojma. Koliko je samo starog staro za nekoga, a novo za drugoga, a koliko je samo novog novo za nekoga, a staro za drugoga. Ono što je novo ne ostaje takvim zauvijek, jer ono što je staro danas bilo je novo jučer, a ono što je novo danas ostarit će sutra.

Sa svakim danom koji ide čovjek mora da zastane, razmisli, preispita i korigira samog sebe. Šta je uradio toga dana? Zašto je to uradio? Staje propustio? Zašto je propustio?

Lijepo bi bilo da to uradi prije spavanja.

Zaista se momenat preispitivanja vlastitih postupaka mora ubrajati u trenutke ljudskog duhovnog uspona, jer čovjek tako svoj razum čini kontrolorom požude i daje mu vlast nad strastima. Vjernik čini vjeru u svome srcu policajcem koji nadgleda i nadzornikom koji obračunava, ali i sudijom koji sudi. Sa svim ovim, čovjek se izdiže iz stanja “duše koja je sklona zlu” prema stanju “duše koja sama sebe kori”, kada

se osmjeli da priđe zabranjenom ili bude nemarna prema izvršavanju naređenog.

Već smo spomenuli hadis u kojem se kaže:

“Razumnom čovjeku su neophodna četiri trenutka...”, a od njih je Poslanik s.a.w.s. spomenuo i “trenutak u kojem preispituje svoje postupke”.

Rekao je vođa pravovjernih Omer b. el-Hattab r.a.: “Pozivajte svoje

duše na odgovornost prije nego što budu pozvane i odvagajte svoja djela prije nego što budu vagana. ”

Znao je štapićem udarati po svojim stopalima kada se spusti noć, govoreći svojoj duši:

“Šta si danas uradila?”

Rekao je Mejmun b. Mihran, jedan od tabi’ina: “Bogobojazan čovjek više nadzire svoju dušu nego što mu je nadzire nepravedan vladar ili škrt ortak. ”

A Hasan el-Basri je rekao:

“Vjernik je jači od svoje duše, jer je nadzire u ime Allaha. Zaista će biti olakšan obračun djela na Sudnjem danu ljudima koji su na dunjaluku pozivali svoje duše na odgovornost, a bit će otezan onim ljudima, koji su živjeli bez ‘el-muhasebe’”.

Zatim je objasnio riječ ‘el-muhasebe’ slijedećim primjerom:

“Zaista vjernik, kada mu iznenadno dođe nešto što mu se sviđa, kaže: ‘Tako mi Allaha sviđaš mi se i zaista si mi potrebno, ali teško se može preći razdaljina koja je između tebe i mene!’” (Ovo se naziva razmišljanjem o posljedicama prije nego se neko djelo uradi).

Zatim nastavi:

“A kada se njegovom nepažnjom nešto desi, obrati se svojoj duši i kaže joj: ‘Šta si htjela sa ovim? Tako vii Allaha ne mogu naći opravdanja za ovo i Allaha mi neću se više vratiti ovome, ako Bog da’” (Ovdje se radi o korigiranju poslije učinjenog nedjela).

Pa ako ne zastane i ne razmisli o svojim djelima svaki dan, neka to učini svakih nekoliko dana ili svake sedmice jedamput, znajući šta mu je od koristi, a šta nije. Također je potrebno da učini to isto, samo sada mnogo detaljnije, na kraju svakog mjeseca i mnogo detaljnije na ispraćaju stare i dočeku nove godine, da bi temeljito procijenio ono što je propustio i popravio ono što slijedi. Sve ovo možemo nazvati završnim godišnjim računom.

Jedna od čudnih novotarija koju su izmislili zapadnjaci, a nažalost su ih počeli slijediti u tome i neki muslimani, jeste da neko organizuje, kada god prođe godina njegova života, prekrasnu proslavu i priredi na njoj najukusnije i najbolje vrste hrane i pića. To je ono što ljudi danas nazivaju rođendan. Složiše se oko rituala i običaja koje Allah dž.š. nikada nije propisao, kao što je stavljanje svijeća na rođendansku tortu, čiji je broj srazmjeran odgovarajućem broju godina ili desetljeća, iza čega slijedi njihovo gašenje u teatarskom stilu i razmjena čestitki i poklona prilikom ovog događaja.

Zaista je razumnom čovjeku prioritetnije da umjesto ovog slijepog slijeđenja, koje nema nikakvog značaja ni koristi, iskoristi ovaj istek godine svog života i duboko razmisli, kao što to radi pažljiv trgovac na kraju svake godine, kontroli- šući knjigovodstvo, stanje neprodate robe i

dugova, da bi saznao šta mu je bilo od koristi, a šta ne, i da bi znao razlikovati bankrot od poslovnog uspjeha, moleći Allaha dž.š. da bude njegovo danas bolje od njegovog jučer i njegovo sutra bolje od njegovog danas.

Bitnije je razumnom čovjeku da nadgleda i korigira sebe tokom cijele godine o kojoj će ga pitati Allah dž.š., jer to nije malen vremenski period...

To je godina!!!

Dvanaest mjeseci!!!

U svakom mjesecu je trideset dana. U svakom danu su dvadeset i četiri sahata. Svaki sahat je šezdeset minuta. Svaka minuta je šezdeset sekundi, a u svakoj sekundi je Allahova dž.š. blagodat kojom je obasuo čovjeka i Allahov dž.š. ema- net koji mu je povjerio.

Bilo bi bolje ovom razumnom čovjeku da tuguje zbog svoje duše, onoga što je srušeno od građevine njegovog životnog vijeka i onoga što je zauvijek zabilježeno u memoarima njegovog života. Zato je svaki dan koji prolazi poput lista koji vehne i opada sa drveta.

Neka se Allah dž.š. smiluje Hasanu el-Basriju koji je rekao:

“O sine Ademov, ti si niz dana odbrojanih, kakogod prođe koji dan, ode dio tebe. ”

A Ebu Ali ed-Dekkak je ispjevao:

Svaki dan koji prolazi uzme dio mene U srcu žalost potakne, zatim ode.

Doda drugi pjesnik:

Obradova se neko: prođoše mi noći A bi njihov odlazak njemu istekom.

Dok jedan reče:

Mi se radujemo danima, koje ćemo ostaviti!
A svaki dan koji prođe dio je života.

To bi bilo ono najhitnije za razumnog čovjeka, ali su razumni na dunjaluku malobrojni.

Pogled prema budućnosti

Neophodno je usmjeriti pogled i prema budućnosti. Čovjek je po svojoj prirodi okrenut budućnosti, ne može je zanemariti niti učiniti “zadnjom rupom na svirali”. Kao što je obdaren sposobnošću pamćenja, koja ga vezuje sa prošlošću i onim što se desilo u njoj, tako je obdaren i maštom, koja mu oslikava budućnost i ono što očekuje da se u njoj desi.

Jedna od karakteristika budućnosti je to da ona spada u nama nevidljivi i nepoznati svijet, ne znamo kakve tajne krije i kakvo nam se dobro ili zlo u njoj sprema...

“A čovjek ne zna šta će sutra zaraditi... ” [114]

Jedna od njenih karakteristika je i to da je sve u njoj dolazeće blizu, koliko god neko mislio da je ono daleko ili da sporo dolazi. Zbog ovog je rečeno da zaista sa današnjicom dolazi sutrašnjica, i daje zaista sutrašnjica za onoga koji je pogledao u nju blizu.

“A Smak svijeta će u tren oka doći, ili još brže... ” [115]

Pametan je onaj koji se sprema za budućnost i koji je pripravan za nešto prije nego se ono desi.

“O vjernici, Allaha se bojte, i neka svaki čovjek gleda šta je za sutra pripremio... ”

Onima koji misle daje islam privezao čovjeka za prošlost, nedostaje razumijevanje suštine islama i njegovog stvarnog značenja.

Najvažniji zadatak islama je da priprema čovjeka za vječni život, dakle budućnost; za dom koji je bolji i trajniji od ovosvjetskog prebivališta.

Vidimo da usmjeravanje pogleda prema budućnosti ima temeljni značaj u vjeri. Kao što je rečeno u hadisu:

“Zaista je Allahov rob uvijek između dvije bojazni: između onoga što je prošlo - ne zna kako će ga Allah ocijeniti, i onoga što slijedi - ne zna šta će mu u njemu Allah dosuditi. Pa neka uzme Allahov rob od sebe za svoju dušu, od dunjaluka za ahiret i od mladosti prije no što ostari! Tako mi Onoga u čijoj je ruci moja duša, nema pokajanja poslije smrti i nema poslije ovog svijeta prebivališta osim Dženneta ili Vatre. ”

[115] An-Nahl, 77.

[116] Al-Hašr,18.

Nije značenje svega ovoga da vjernik ne smije da se brine osim o svojoj budućnosti na drugom svijetu, zanemarujući pri tome ovaj svijet. Naprotiv, islam uči muslimana da se sprema za sutrašnjicu, da pojača svoju spremnost, da uvede mjere opreza i da ništa ne prepušta slučaju, bilo to na polju vjere ili dunjaluka.

Tako nalazimo Resulullaha s.a.w.s., koji je najsvjetliji uzor za vjernika, kako traga za boljom budućnosti islamske misije kada je uzeo prisegu medinskih plemena Evs i Hazredž i razmišljao o preseljenju u Medinu, pokušavajući da uz pomoć čvrste baze uspostavi vladavinu islamskoga prava i društva.

Zar nisu bile prva i druga prisega na Akabi, zatim pripremanje za preseljenje u Jesrib (Medinu) požrtvovan napor i precizan plan za izgradnju budućnosti islama.

A po pitanju ovosvjetskih stvari, naći ćemo ga kako pribavlja svojoj porodici živežne namirnice za čitavu godinu, ne smatrajući da između toga i tewekkula (oslanjanja na Allaha dž.š.) postoji ikakva oprečnost, jer tewekkul ne isključuje uzročno-posljedične zakone.

Interes za sadašnjost

Ako je vjernik spoznao neophodnost preispitivanja prošlosti (radi uzimanja pouke, polučivanja koristi i preračunavanja onoga što se postiglo i izgubilo), kao i neophodnost pogleda prema budućnosti (zbog poboljšanja spremnosti za ono što dolazi i pripremanja za odlazak na drugi svijet; kao što je rečeno u Kur’anu: “I neka svaki čovjek gleda šta je

za sutra pripremio... ”), onda je logična i neophodnost usmjeravanja posebne pažnje prema sadašnjosti i trenutku u kojem živimo da bismo ga iskoristili prije nego što nam izmakne.

Hudždžetu-l-islam imam Ebu Hamid el-Gazali u svome djelu “Ihja‘ ulumi-d-Din” kaže:

“Tri su vremenska razdoblja:
prvo je ono u kome nema umora za Allahova dž.š. roba, kako god daje ono proteklo: u teškoći ili u blagostanju; drugo je budućnost koja tek dolazi. Ne zna Allahov dž.š. rob da li će živjeti do njegovog nastupanja ili ne, niti zna šta je Allah dž.š. odredio da bude u njemu; treće razdoblje: sadašnjost; Allahov dž.š. rob treba da se trudi i bori protiv svojih prohtijeva u ovom razdoblju, kao što stalni osjećaj prisustva njegova Gospodara treba da pozitivno utiče na njegov trenutačni rad. ”

Pa ako mu ne dođe budućnost, neče moči uzdisati za njenim gubitkom, a ako mu ipak dođe, ostvario je u cjelosti svoje pravo kao što gaje ostvario u prvom razdoblju (prošlosti). Zato ne treba nada za životom da se proteže u daleku budućnost, pa da se time odgađa pokajanje i istinsko pridržavanje vjere, nego čovjek po ovom pitanju treba samo gledati na vrijeme u kojem živi, kao što treba biti u nedoumici da li su to možda njegovi posljednji trenuci?! Pa ako je moguće da su to njegovi posljednji trenuci, trebao bi se nalaziti u stanju koje nije pokuđeno za dolazak smrti, kao što bi njegovi postupci trebali biti ograničeni na hadis Božijeg Poslanika s.a.w.s., koji prenosi Ebu Zerr r.a.: “Ne traži vjernik ništa osim tri stvari: opskrbu (dobra djela) za uspjeh na budućem svijetu, potrepštine za ovodunjalučki život i dozvoljeni užitak. ”

U drugom hadisu se kaže:
“Razumnom čovjeku su potrebna četiri trenutka: trenutak u kojem se obraća svome Gospodaru; trenutak u kome korigira svoje postupke; trenutak u kojem razmišlja o onome što je stvorio Allah dž.š.; trenutak u kojem će se posvetiti životnim potrebama. ”

Zaista ovi trenuci predstavljaju pomoć u ostalim momentima života.

On također ne mora, u momentu u kojem je zauzet jelom i pićem, napustiti djela koja spadaju u najbolja: spominjanje Allaha dž.š. (zikrullah) i razmišljanje o Njemu i Njegovoj Uzvišenosti. Zaista je hrana koju jede vrlo čudesan primjer. Kada bi čovjek porazmislio o njemu i pronikao li njega, bilo bi to bolje od mnogih fizičkih radnji.

A pjesnik reče:
Bijaše tvoje prošlo jučer svjedokom iskrenim A danas ono protiv tebe svjedoči.
Pa ako si grijeh jučer počinio Učini dobročinstvo pa ćeš hvaljen biti.
Ne odgađaj nikada dobro djelo do sutra Možda dođe sutra, a ti si preminuo.

Ako si zadovoljio svoje danas, vratilo se dobro njegovo Dok jučer koje prođe vratiti se ne može.

Od najveličanstvenijeg što je došlo na polju podsticaja na djelo, odajući počast sadašnjosti, jeste hadis koji smo već spomenuli, a u kojem Allahov Poslanik s.a.w.s. kaže:

"Kada dođe vrijeme Sudnjem danu, a u ruci nekoga od vas bude palmina mladica, neka je posadi, ako to može učiniti prije nego nastupi Sudnji dan. "

Ovdje analitički zastajemo, razmišljajući o ovom hadisu koji zadivljuje, pitajući se zašto Allahov Poslanik s.a.vv.s. naređuje onome koji posjeduje mladicu daje posadi ako može? Taj čovjek neće živjeti toliko da bi stigao ubrati plod onoga što je posadio. On ne sadi tu palminu mladicu da bi se okoristili oni koji će doći iza njega, kao u priči kada je oronuli starac koji je sadio stablo masline upitan zašto ga sadi kada je već jednom nogom u grobu?

"Sadili su nama oni prije nas, pa smo jeli, a mi sadimo da bi jeli oni poslije nas. odgovori starac.

Međutim, u situaciji koju spominje hadis niko neće živjeti toliko da bi mogao sutra jesti ono što se tada posadi, jer Sudnji danje zaista tu ili će uskoro nastati i tada niko nema nade u život.

Dakle, zašto sađenje u tom momentu? Stvar je jasna: to je iskazivanje počasti radu i njegovoj biti, okoristio se neko njegovim plodovima ili ne. To je isticanje toga da čovjek musliman ne ostavlja kultivisanje zemlje i proizvodnju o kojoj ovisi njegov život i ne diže ruke od rada i blagodati sve dok život postoji. To znači da on ne smije živjeti bez rada, ni tren, čak i kad bi Isralil uzeo rog (es-Sur) da puhne u njega, čime se ruši čitava platnena šatra života.

Zaista čin sađenja palmine mladice u situaciji poput ove ukazuje na istinsku pažnju kojLi treba pokloniti stvarnosti i trenutku u kome smo se našli, bez bespotrebnog osvrtanja na prošlost ili razmišljanja o budućnosti.

Kako da čovjek produži svoj životni vijek

Ono u što nema sumnje jeste da čovjek po svom urođenom svojstvu voli život i dug životni vijek. Ustvari, on bi volio živjeti vječno, da samo može. Kroz vrata tog ljudskoga poriva za vječnim životom uspio je ući Iblis i prići ocu čovječanstva Ademu a.s. navodeći ga svojim spletkama da jede sa zabranjenog drveta.

"Ali mu šejtan poče bajati i govoriti: 'O Ademe, hoćeš li da ti pokažem drvo besmrtnosti i carstvo koje neće nestati. [117]

Sama vjera smatra dug životni vijek kao blagodat ako se provede u potpomaganju istine i činjenju dobrih djela.

Upitan je Allahov Poslanik s.a.w.s.:

'"Koji čovjek je najbolji?

'Onaj koji imadne dug životni vijek i provede ga u činjenju dobrih djela. odgovori on. "[118]

Ali isto tako nema sumnje u to daje smrt zagorčala život ljudima, pa u mnogim slučajevima otima momka u cvijetu mladosti, mladoženju u prvim danima bračnog veselja, razmaženog jedinca od njegove obitelji, bogataša iz naručja njemu darovane blagodati i blagostanja, užasnog vladara od njegovih čuvara i svite... Zbog svega ovoga je nazvaše "dželatom užitaka" i "razdvajačem skupina".

Ako je smrt završnica kruženja i kraj života, onda je životni vijek bez sumnje kratkotrajna sreća, koliko god bila jaka čovjekova nada i koliko god potrajao njegov život. Zaista on predstavlja odbrojane dane i ograničene trenutke koje smrt presijeca bez traženja dopusta i ostavlja onoga koji bijaše da se o njemu govori u prošlom vremenu.

Smrt stalno kruži medu ljudima Nije ovaj svijet kuća vječna.
Danas vidiš čovjeka kako pripovijeda A sutra će se o njemu pripovijedati.

U hadisu je rečeno:

"Živi koliko hoćeš - ipak ćeš na kraju umrijeti, zavoli šta hoćeš

118 Prenose ga Tirmizi (ocijenio gaje kao hasen sahih), Taberani sa sahih (ispravnim) lancem prenosilaca, zatim Hakim i Bejheki u "Ez-Zuhd", ali i ostali, kao Munziri u djelu "Et-Tergib ve-t-Terhib"-

- ipak ćeš se na kraju sa tim razići, radi šta hoćeš - bit će ti uzvraćeno i bit ćeš odgovoran za svoje djelo. " [119]

Istinu reče Ebu Atahijje kada je spjevao:

Pred očima svega živoga Spoznaja o smrti je bljesnula.
Ako budeš koga oplakivao, siroto jedna oplakuj svoju dušu.
Umrijet ćeš i ako poživiš koliko življaše Nuh.

Ni medicina, kojaje stigla do presađivanjajednog srca na mjesto drugog, niti nauka, koja je stigla sa čovjekom na površinu Mjeseca, nisu se mogle oduprijeti starosti i vratiti oronulom starcu mladost nakon što je ušao u pozne godine.

Pravo je rekao Allahov Poslanik s.a.w.s.:

"Nije dao Allah dž.š. bolest, a da za nju nije dao lijeka, osim starosti. " [120]

Ako je životni vijek čovjeka uokviren ovim ramom, kakve ima koristi od toga da ga produži i kako to on može?

Činjenica je to da životni vijek čovjeka u suštini nisu godine koje je proživio od dana rođenja do dana smrti. Napro

119 Prenijeli su ga Taberani u "Es-Sagir" i "El-Evsat" od Alije r.a. i Širazi u "El-Elkab" od Sehl b. Sa'da r.a. gdje započinje u sljedećem obliku: "Diibrit mi je u dušu udahnuo: 'Zavoli koga hoćeš tu, on je onoliki koliko je čovjek stavio dobrih djela na svoj "konto" kod Allaha dž.š.

[120] Prenosi ga Buhari.

Neče biti nikakvo čudo ako nađeš čovjeka koji je proživio više od stotinu godina, a čiji je “saldo“ bogobojaznosti i usluga Allahovim dž.š. robovima na nuli ili ispod nje, tj. on se nalazi u “crvenom", kako bismo rekli bankarskim žargonom. Sa druge strane, umre neki čovjek kao momak, ali je njegov “konto" malo poslije punoljetstva ispunjen najboljim djelima...

Reče autor djela “Mudrost” 121:

“Neki životi su dugi, ali su njihovi tasovi lagahni, dok su neki kratki, ali su njihovi tasovi otežali. Kome životni vijek bude berićetli, osjetiće za to kratko vrijeme Allahove dž.š. blagodati koje se ne mogu objasniti riječju, niti dokučiti išaretom. ”

Dakle, čovjek može produžiti svoj životni vijek onoliko koliko se posveti robovanju Allahu dž.š. i dobročinstvu prema Njegovim stvorenjima. I koliko njegovo djelo bude više obilovalo predanošću Allahu dž.š. i preciznošću obavljanja, toliko će njegova vrlina i nagrada kod Allaha dž.š. biti veća. Onoliko koliko bude od njegovog djela koristi i koliko se ona pozitivno odrazi na život drugih, tolika će biti njegova vrijednost i njegov stepen. Ta djela su naprimjer: upućivanje na Pravi put, spašavanje iz nesreće, odbrana od neprijatelja ili nešto drugo od dobrih djela, čija korist dopire do pojedinca, zajednice ili Ummeta u cjelini.

Stoga je djelo poput poziva u vjeru i džihada na Allahovom dž.š. putu na samom vrhuncu vrednovanja kod Allaha dž.š.

Poslanik s.a.vv.s. je rekao:

“Ko bude pozivao na Pravi put pripast će mu nagrada poput nagrade onih koji ga budu slijedili, s tim da se od njihove nagrade ništa ne oduzima. ” [122]

Također je rekao:

“Zaista je u Džennetu stotinu deredža (nivoa). Pripremio ih je Allah za borce na Njegovom putu. Između svake dvije deredže je razdaljina koliko je između nebesa i Zemlje. ” 123

Među tim djelima je i pravednost vođa i njihovih namjesnika jer to podrazumijeva pružanje dobra velikim skupinama ljudi, koje mogu biti i čitavi narodi, kao što podrazumijeva i borbu protiv vlastitih prohtijeva i suprotstavljanje strastima i onome što izaziva pristrasnost i vodi zulumu.

Zbog ovoga je rečeno u hadisu:

“Dan pravednog vladara je bolji od ibadeta šezdeset godina. ” [124]
Prolazio je jedan od ashaba r.a. planinskom stazom na kojoj bijaše izvorčič slatke i pitke vode koji ga zadivi, pa reče: ‘“O kad bih se samo udaljio od ljudi pa se nastanio na ovom mjestu i posvetio ibadetu! Ali neću ništa raditi dok ne zatražim dozvolu od Allahovog Poslanika s.a.w.s. a Allahov Poslanik s.a.iu.s. mu reče: ‘Ne čini to! Zaista je džihad

jednog od vas na Allahovom putu bolji od njegovog namaza u kući sedamdeset godina.
[122] Prenosi ga Muslim od Ebu Hurejre r.a.
[123] Prenosi ga Buharija od Ebu Hurejre r.a.
[124] Prenosi ga Taberani u "El-Kebir" i "El-Evsat" od Ibn Abbasa i lanac prenosilaca u "El-Kebir" je hasen (dobar i prihvatljiv), pogledati "Et-Tergib ve-t-Terhib"
Zar vam nije drag Allahov dž.š. oprost i ulazak u Džennet. Borite se na Allahovom dž.š. putu! Ko se bude borio na Allahovom dž.š. putu, pa čak i na tren, sigurno će ući u Džennet" [125] Tako se djela odlikuju jedna nad drugim i razlikuju jedna od drugih djelovanjem različitih činilaca, a sretan li je onaj koji teži najboljem, kao što je rekao Uzvišeni:

"Zal.o obraduj robove Moje, koji Kur'an slušaju i slijede ono najljepše u njemu. " [126]

Kolikom broju ljudi je pošlo za rukom izvesti krupne poduhvate za malo vremena, da bi se njihovo sprovođenje kasnije smatralo čudima. Nisu to čuda, to je naprosto nebeski dar, blagodat i Allahova dž.š. podrška.

Dovoljno je spomenuti da je Allahov Poslanik s.a.w.s. u dvadeset i tri godine poslanstva izveo čovječanstvo iz tmine ka svjetlu i promijenio naličje čitave ljudske povijesti do dana današnjeg, a to će ostati tako dok Allah dž.š. bude htio. U tom kratkom vremenu, unatoč svim poteškoćama i smetnjama koje su se ispriječile na njegovom putu od prvog dana, učvrstio je temelje islama i na njegovim osnovama odgojio jedinstveno pokoljenje, konstituisao besprijekornu zajednicu (Ummet) i osnovao državu svjetskog ranga.

I ne reci daje Resulullah s.a.vv.s. bio potpomognut čudima, pa koje od nas poput njega i koliko smo mi samo daleko od njega?

[125] Prenijeli su ga Tirmizi (ocijenio ga je kao hasen) i Hakim, koji ga je je ocijenio kao sahih (vjerodostojan) po Muslimovim kriterijima od Ebu Hurejre r.a.
[126] Az-Zumar,17-18.

Činjenica je da je život Allahovog Poslanika s.a.w.s. u pogledu poziva u vjeru i džihada tekao po uobičajenim zakonitostima koje je Allah dž.š. postavio u univerzumu. Nisu kos- mička čuda bila njegova najveća mu džiza kojom je potpomognut, nego je to bio Kuran Časni. Mudžize mu dolaze u određenoj situaciji kada su potrošene sve zemaljske opcije i nije ostalo ništa drugo do nebeska pomoć kao što je to bila Allahova dž.š. pomoć u trenutku preseljenja iz Mekke u Medinu (Hidžra), kada je spustio svoj smiraj na njega i pot- pomogao ga nevidljivom vojskom; ali i u toku Bitke na Bedru kada gaje Allah dž.š. pomogao sa hiljadLi meleka.

"Allah je to učinio da bi vas obradovao i da bi se lime srca vaša umirila... " [127]

Pa pogledaj u pravedne i čestite halife r.a.[128] i one ashabe Allahovog Poslanika s.a.w.s. koji su bili njihovi savremenici i ljude koji su ih po dobročinstvu slijedili, kako oslobodiše i otvoriše horizonte, proširiše islam, poučiše narode i izvedoše ih iz njihovih neznabožačkih vjera, običaja i jezika za nekoliko desetina godina da su čak i historičari ostali zapanjeni pred ovim preokretom koji je izvršio islam u svijetu na vjerskom, duhovnom, misaonom, društvenom i političkom planu za manje od stotinu godina!

[127] Al-Anfal, 10.

128 prva četverica halifa iza smrti Allahovog Poslanika s.a.vv.s. (El-Hulefa'u- -r-Rašidun): Ebu Bekr, Omer, Osman i Alija, nekaje Allah dž.š. zadovoljan s njima (op.prev.).

Navedimo za primjer i halilu Omera b. Abdu-l-Aziza koji se zauzeo da povrati pravednost islamskom hilafetu da bi povratio prava onima kojima su oduzeta i da bi povjerio odgovorne službe onima koji su ih dostojni. U tom, u ime Allaha dž.š. učinjenom djelu, nije ga pokolebao nikakav prijekor. Prošle su samo dvije i po godine, koliko je i trajala njegova vladavina, i zemlja je bila ispunjena pravdom.

Koliko god neko djelo bilo teže učiniti, toliko će biti teže na vagi na Sudnjem danu. Njegova vrijednost i nagrada se umnožava kod Allaha dž.š. u vremenu u kojem postoje bezbrojne skretnice koje odvode sa Allahova dž.š. puta, i kada se povećava broj onih koji odvraćaju od njega, a smanjuje broj onih koji pozivaju njemu.

Prema tome, očitaje vrijednost ashaba r.a. i njihova prednost nad onima koji su ih slijedili u dobročinstvu, jer oni su ti koji su povjerovali u vrijeme kada su drugi odbili, oni su stali na stranu istine dok su drugi utjerivali Poslanika s.a.w.s. u laž. U skladu sa ovim ističe se i posebna grupa ashaba r.a., a to su oni koji su prvi pohrlili islamu, nad onima koji su došli poslije njih, a to su oni koji su primili islam poslije oslobađanja Mekke, nakon što se ukazala snaga islama. Na ovo se osvrće Kur’an Časni ajetom:

“Nisu jednaki oni među vama koji su davali priloge prije pobjede i lično se borili - oni su na višem stupnju od onih koji su poslije davali i lično se borili, a Allah svima obećava nagradu najljepšu. ” [129]

Al-Hađid, 10.

Iz istog razloga se dobra djela nagrađuju većom nagradom u doba društvene iskvarenosti i nereda, onda kada se vođe i jaki osile, kada se bogati odaju rasipništvu, kada se ulema zanese, kada se blud proširi i opće zlo pojavi, a dobra skoro nestane...

To je još davno ulema nazvala “pojavljivanjem nereda i propašću vremena”. Mi danas za to koristimo termin “novi džahilijjet (neznanje ili neznaboštvo)”.

One koji po Allahovoj dž.š. vjeri postupaju i njoj služe (u ovakvom

stanju u kojem opada interes za vjeru, a džahilijjet vlada) možemo nazvati “novim ashabima”.

Navodi se u vjerodostojnom hadisu da je Allahov Poslanik s.a.vv.s. rekao:

“Ibadet u heredžu je poput hidire. ” [130] Hafiz el-Munziri je rekao:

“Heredž su neredi i sukobi. U drugim predajama ova riječ se tumači kao ubistvo, jer neredi i sukobi su uzroci ubistava i prolijevanja krvi, stoga je postavljen uzročnik na mjesto uzroka. ” [131] Prenosi se od Ebu Umejje eš-Sa‘banija daje rekao:

“Došao sam kod Ebu Sa'lebe El-Hušenija r.a. i rekao mu: ‘Kako ćeš prokomentarisati ovaj ajet? - ‘Koji ajet ?- upita. ‘Ajet: 'O vjernici, brinite se sami o sebi, ako ste na Pravom putu neće vam nauditi onaj ko je zalutao'. ”

“Pitao si o tome pravog čovjeka. I ja sam pitao za taj ajet Allahovog Poslanika s.a.w.s. pa je rekao: ‘Upućujte na dobro i

130 Prenosi ga Muslim, Tirmizi i Ibn Madže od Ma lula b.Jesara r.a.

odvraćajte od zla, sve dok ne dode vrijeme krajnje škrtosti, slijeđenja strasti, dunjaluka koji ostavlja trag u srcima, zadivljenosti svakoga svojim idejama i kada ne budeš u slanju da promijeniš zlo svojim rukama, tada se brini sam o sebi. Pred vama je vrijeme strpljenja, a strpljenje je u tom trenu teže od stiska žeravice u ruci. Onome ko tada bude činio dobra djela pripada nagi ada pedeset ljudi koji čine ta ista djela.'” [132]

U nekoliko drugih hadisa kao objašnjenje visine nagrade spominju se Resulullahove s.a.w.s. riječi: “...jer vi nalazite onoga ko će vas potpomagati u dobru, a oni ga neće naći!”

Ovo znači da je Allahov Poslanik s.a.w.s. uputio ove riječi skupini ashaba r.a. koji su primili islam nakon njegova širenja, kada su ljudi ulazili u vjeru u skupinama, te su tako postojali oni koji su ih potpomagali u činjenju dobrih djela. Potpuno suprotno stanje je bilo kod prvih muslimana, muhadžira i ensarija, koji nisu imali nikoga ko bi ih podržao. Naprotiv, imali su oko sebe neprijatelje koji su se zbog islama digli u rat protiv njih. Arapi neznabošci su bili u jednom saffu u borbi protiv ove blagoslovljene generacije muslimana. To je generacija koju niko ne može preteči u dobru.

Hadis nam naređuje istrajnost u upućivanju na dobro i odvraćanju od zla, sve dok je ijedno uho spremno da sluša i srce da shvati, i sve dok bude nade za odziv. Ali kada se sva vrata zatvore i sve mogućnosti potroše, i kada težina situaci

[132] Prenosi ga Ibn Mađže, a ovo je njegova verzija hadisa, kao i Tirmizi koji kaže za njega da je hadis “hasen-garib”. U predaji Ebu Dawuda stoji dodatak: “Pedeset od nas ili. pedeset od njih?"- rekoše, pa im Poslanik s.a.vv.s. odgovori: “Pedest od vas."

je nadjača čovjeka, onda će on postupiti kako se navodi u hadisu: “i

kada ne budeš u stanju da promijeniš zlo svojim rukama, tada se brini sam o sebi"; tj. kada ne budeš u mogućnosti da se suočiš sa tom situacijom, tada ti niko osim Allaha dž.š. ne može pomoći. U ovom slučaju muslimanu ne preostaje ništa drugo osim strpljenja, dok od Allaha dž.š. ne dođe ono što je On odredio. Strpljenje u ovom slučaju nema negativno značenje. Musliman vreba i čeka, dok mu unutrašnjost ključa kao što ključa lonac na vatri, a u hadisu postoji aluzija na to: "uzimanje žeravice u ruku".

Značenje strpljenja ovdje može biti razmišljanje o aktivnostima koje se zasnivaju na dugoročnim planovima, a koje vode korjenitim promjenama iskvarene stvarnosti. U tome se uzajamno potpomažu iskreni vjernici, jer ono što pojedinac ponekad nije u mogućnosti da uradi, u mogućnosti je zajednica. Čovjek je, sam po sebi, slab, a jak uz svoju braću. Allahova moć štiti zajednicu. Sasvim je realno da se za dobro djelo u ovakvim situacijama nagrađuje pedeset puta više od iznosa nagrade za dobra djela u običnim situacijama, pa čak i pedeset puta više od iznosa nagrade koju će za dobra djela dobiti pojedini ashabi r.a.

Ovo nam ukazuje na to da su djela koja se praktikuju u ovakvim uslovima ravna djelima prvih ashaba r.a., poput njihove čvrstoće i postojanosti u prihvatanju istine, njihovog okupljanja radi uzdizanja islama, njihove borbe protiv džahilijjetskog društva i žrtvovanja njihovih života i imetaka na Allahovom dž.š. putu i strpljenja i izdržljivosti sve dok Allah nije upotpunio Svoju vjeru, pa makar to ne bilo pravo nevjernicima.

Drugi život čovjeka

Čovjek kome je pojašnjeno kako da na uspješan način iskoristi svoje vrijeme može da produži svoj život, čak i poslije smrti, i bude živ, iako je u stvarnosti mrtav. On dostavlja upute živima, a nalazi se u mezaru.

Ovo se dešava čovjeku koji iza sebe ostavi nešto što će koristiti ljudima, bilo to korisno znanje, lijep trag i običaj, dobrotvorna institucija koja daje plodove i poslije njegove smrti ili pobožno potomstvo koje je na najbolji način odgojio. Ovi tragovi su razlog produženja njegovog života i lijepog sjećanja na njega.

Prenosi Muslim od Ebu Hurejre r.a. da je Resulullah s.a.w.s. rekao: "Kada čovjek umre prestaju njegova djela, osim u tri slučaja: trajne sadake, korisnog znanja,

- lijepo odgojenog djeteta koje ga se sjeća u dovarna. "

U drugom hadisu su opširno spomenute ove tri stvari:

"Djela koja će koristiti vjerniku i poslije njegove smrti su:

- znanje koje je širio među ljudima kada gaje naučio,
- pobožno dijete koje je iza sebe os ta vio,
- mushaf koji ostavi u nasljedstvo, džamija koju je sagradio, kuća za putnika-narnjernika, rijeka čiji je tok regulisao, milostinja koju je udijelio iz

svog imetka dok je bio zdrav i živ.

Prenosi Muslim u svome “Sahihu”:

“Ko zavede lijep običaj imat će za to nagradu, i svoju i nagradu onih koji to budu praktikovali do Sudnjeg dana. ”

Allah dž.š. u Kur’anu kaže:

“I Mi ćemo, zaista, mrtve oživjeti, Mi smo zapisali ono šta su uradili i djela koja su iza sebe ostavili, sve smo Mi to u Knjizi jasno pobrojali” [134], a li drugom ajetu: “Toga dana čovjek će o onome što je pripremio, a šta propustio obavješten biti!” [135]

Ljudi se slažu da se lijepa uspomena koju čovjek ostavi poslije svoje smrti tretira kao novi vječni život, nakon ograničenog života.

El-Mutenebbi kaže:

Spomen na čovjeka život je drugi Potreba, je zalogaj dana Raskoš savio vrijeme uze.

Ahmed Ševki crpi ova značenja, salijeva ih i predstavlja u živoj slici, oplakujući Mustafu Kamila:

Kucanje srca čovjeku kaže Život su samo treni odbrojani.

[133] Prenosi ga Ibn Madže sa dobrim (hasen) lancem prenosioca, kao i Bejheki.

[134] Ya-Sin, 12.

Ostavi na sebe poslije smrti sjećanje jer ono iza života, život je drugi.

I nije čudo daje dova koju je učio Ibrahim a.s. bila:

“I učini da me po lijepom spominju oni što će poslije mene doći. ” [136]

Postoji velika razlika između onoga koji napusti ovaj svijet i ostavi ožalošćena srca iza sebe, uplakane oči i usne koje ga hvale na svakom koraku iskazujući žalost zbog njegova odlaska i mole Allaha dž.š. da mu se smiluje, i onoga ko umre, a da se ni jedna suza ne pusti, niti se bilo čije srce ražalosti zbog rastanka sa njim, niti mu bilo ko od Allaha dž.š. zatraži oprosta, jer je to onaj koji je kroz život prošao u ulozi negativca i oholog nasilnika.

Poput onog o kojem je pjesnik rekao:

To je taj od koga se niko ne može okoristiti A kad uvire ni bližnji za njim ne zaplaču.

O ovim ljudima Allah dž.š. kaže:

“I koliko ostaviše bašči i izvora, i njiva zasijanih i dvorova divnih, i zadovoljstava koja su u radosti provodili! - tako to bi, i Mi srno to u nasljedstvo drugima ostavili - ni nebo ih ni Zemlja nisu oplakivali, i nisu pošteđeni bili. ” [137]

Često se desi da ljudi umru ovakvi. Međutim njihov zulum, grijesi, nevjerstva i zablude ostaju živi, jer oni su ostavili iza sebe svoje učenike i sljedbenike koji ih u stopu slijede. Pa ako će onaj ko zavede lijep običaj imati za njega nagradu, i svoju i nagradu onih koji ga budu slijedili do Sudnjega dana, tako će i onaj ko zavede ružan običaj imati za to grijeh, i

svoj i grijehe onih koji ga budu praktikovali do Sudnjega dana. Ko ostavi iza sebe korisno znanje, njegova dobra djela se ne prekidaju, a onome koji je ostavio iza sebe loš trag i ideje koje vode zabludi, njemu se loša djela, također, ne prekidaju.

Kako li su samo unesrećeni oni koje je prekrila crna zemlja, a njihova loša djela, njihove zablude, lažne ideje predstavljene u knjigama, člancima, filmovima, predstavama i kasetama, još uvijek kruže i obavljaju svoj posao na zavođenju umova i srca, poput vatrene pošasti kojaje zahvatila sijeno!

[136] Aš-Šu’ara’, 84.
[137] Ad-Duhan, 25-26.

O ovakvim stvarima pobožni ljudi kažu:

“Blago onome kome kada umre neslanu njegova loša djela, a teško onome koji umre, a njegovi grijesi ostaju među živima. ”

Čuvanje od pošasti koje uništavaju vrijeme

Postoje mnoge pošasti koje čovjeku oduzimaju vrijeme i izjedaju njegov životni vijek ukoliko ne obrati pažnju na njihovu opasnost. Neke od njih su:

Nemar

To je bolest koja pogađa ljudski um tako da izgubi osjećaj za zbivanja oko sebe, smjenu dana i noći, raspoznavanje pra
vog značenja u bitnim situacijama i posljedica koje proizilaze iz toga. On gleda u formu, a ne u suštinu. Gleda u vanjštinu, a ne u unutrašnjost. Gleda u koru, a ne u jezgro. Gleda u uvodne radnje, a ne prema cilju.

Časni Kuran nas upozorava na nemarnost, čak nam govori da će nemarni biti gorivo Džehennema, smatrajući ih naj- zavedenijim i time gorim od životinja kojima nije podarena blagodat razuma:

“Mi smo za Džehennem mnoge džinne i ljude stvorili, oni razum imaju - a njime ne shvaćaju, oni oči imaju - a njima ne vide, oni uši imaju - a njima ne čuju, oni su kao stoka, čak i gori - oni su zaista nemarni.

Kur’an osuđuje one čije je znanje površno, koji zapostavljaju stvarnost i jezgro znanja:

“Ali većina ljudi ne zna. Oni znaju samo spoljašnu stranu života na ovome svijetu, a prema onome svijetu su ravnodušni. ”

Allah dž.š se obraća Poslaniku s.a.vv.s., pa kaže:

“ I spominji Gospodara svoga ujutro i naveče u sebi, ponizno i sa strahopoštovanjem prema Njemu i ne podižući jako glas, i ne budi nemaran. ”

A u drugome ajetu veli:

“I ne slušaj onoga čije smo srce nehajnim prema Nama ostavili, koji strast svoju slijedi i čiji su postupci daleko od razboritosti. ” [141]

[138] Al-A'raf, 179.
[139] Ar-Rum, 6-7.
[140] Al-A'raf, 205.

Strašno je to da se našem Ummetu dešavaju stvari od kojih se brda tresu, a da mi ne uzimamo pouku iz toga, niti šta mijenjamo niti reagujemo, kao da se radi o običnom po- zorišnom komadu ili televizijskoj drami. Zbog ovoga se Ebu Bekr r.a. često obraćao Allahu dž.š. govoreći:

"Gospodaru naš, ne ostavljaj nas u zabludi, ne uzimaj nas sebi iznenadno i nemoj nas učiniti od nemarnih. "

Sehl b. Abdullah je govorio:

"Ne druži se sa tri skupine ljudi: učenjacima varalicama, pobožnjacima neznalicama i silnicima koji su nemarni. "

Odgađanje poslova

Druga pošast koja sprječava čovjeka da pravilno iskoristi svoje vrijeme jeste "odgađanje poslova". Riječ "poslije" je obilježje ljudi koji pate od ove negativne pojave. Upitan za savjet, čovjek iz plemena Abdu-l-Kajs, reče:

"Pazi se 'poslije'!", a jedan drugi je rekao:

"Riječ 'poslije' je vojnik iz šejtanove vojske!"

Pravo tvoga vremena je da ga iskoristiš stičući korisno znanje i čineći dobra djela ne odgađajući to za sutra, jer se sadašnjost izmakne i postane prošlost, koja se nikada više neće vratiti. Zato je na tebi da posadiš danas da bi sutra ubrao plodove svoga rada, a ako to ne uradiš, pokajat ćeš se, ali pokajanje neće vrijediti.
Ništa Dana sudnjega nećeš naći sem što si prije smrti za put spremio. Ako ne zasiješ, a vidiš tuđe plodove Pokajat ćeš se što prođe vrijeme sjetve.

Hasan el-Basri kaže:

"Čuvaj se odgađanja djela, jer si siguran za svoje danas, a ne za svoje sutra. Ako doživiš sutra, budi tada kao što si bio danas, a ako ne doživiš sutra, nećeš se pokajati jer nisi propustio danas. "

Napisao je Muhammed b. Semra es-Sa'ih Jusufu b. Esba- tu slijedeće pismo:

"Brate moj, nemoj sebi za vođu odgađanje djela postaviti i ne dozvoli da zavlada tvojim srcem, jer je to slabost i izvor svake propasti.

Zbog toga čovjek propada i dočekuje edžel nespreman. Ako djelo odgodiš, onda si svoju želju i strast djelom učinio. To skida brige tvom tijelu, ali tada tijelo nije donijelo korist duši. Pa požuri sa djelom dragi brate, jer ta je žurba tebi korist. Uozbilji se jer je i situacija ozbiljna. Probudi se iz sna i ne budi nemaran. Prisjeti se onoga što ostade iza tebe i što si propustio, jer to je zapisano i sabrano. Onda ćeš se ili radovati za ono što si uradio od dobra, ili kajati za ono što si propustio. "

Negativnosti odgađanja poslova

U odgađanju trenutnih obaveza za kasnije postoje slijedeće negativnosti:

1. Nisi u mogućnosti da jamčiš sebi život do sutra:

Jedne prilike je neki vladar pozvao pobožnog čovjeka na ručak. Međutim, tog dana čovjek je postio te se izvinuo vla-
daru zbog nemogućnosti prisustvovanja ručku. Vladar mu reče: “Danas se omrsi, pa sutra posti. ”

“Hoćeš li mi ti jamčiti da ću doživjeti sutra'?!” - upita pobožnjak.
Čestiti pjesnik reče:
Opskrbi se bogobojaznošću, jer ne znaš Kad noć padne, zoru da l’ ćeš vidjeti
Koliko zdravih umre “bez” razloga A koliko bolnih živi vremena i vremena
Koliko ih zanoći i osvane “bezbjedno ” će/ini mu satkani, a on i ne zna

Iznenadna smrt je u našem vremenu češća nego u bilo kojem do sada, iako su medicina i nauka uznapredovale u odnosu na prošlost. Međutim, medicina nije u stanju da otkloni smrt koju uzrokuju infarkt, ubistva i si. Nauka nije u stanju da spriječi nesreće poput saobraćajnih i avionskih, kao i one nebrojene koje se dešavaju na radnim mjestima. Čak je i nauka, što je apsurdno, igrala veliku ulogu u ovakvim nesrećama, jer je prije industrijalizacije čovjek bio siguran.

2. Čak i ako uspijemo osigurati sebi život do sutra, ne možemo osigurati izbjegavanje prepreka poput bolesti, nenadane zauzetosti ili nevolje. Zbog togaje odlučnost hitanje sa dobrim djelima i izvršavanjem obaveza, a nemoć odgađanje poslova dok ne propadne prilika njihovog obavljanja ili dok se ne zatrpamo obavezama.
Kao što pjesnik kaže:
I neću odgađati današnji posao, iz lijenosti, za sutra, zaista je sutra dan nesposobnih
A drugi reče:
Brini se za danas i ne čekaj sutra ko će ti jamčiti za sutra slobodu

Allahov Poslanik s.a.vv.s. je savjetovao jednog čovjeka govoreći mu: “Iskoristi pet stvari, prije nego te spriječi drugih pet
- život prije smrti;
- zdravlje prije bolesti;
- slobodno vrijeme prije zauzetosti;
- mladost prije starosti;
- i bogatstvo prije siromaštva. ” [142]

Jedan učenjak je govorio mladima, savjetujući ih:

[142] Prenosi ga imam Ahmed sa dobrim “hasen” lancem prenosilaca od Amr b. Mejmuna, ali se radi o “mursel” predaji. Također ga prenose Nesa’i, Ebu Nu’ajm u djelu “Hiljetu-l-evlija‘”, Bejheki u “Eš-Šu’abu”. Hakim i Bejheki ga prenose sa lancem prenosilaca koji dopire do

Resulullaha s.a.w.s., a Hakim gaje ocijenio vjerodostojnim “sahih” hadisom - prema kriterijima Buharija i Muslima. Zehebi se složio sa Hakimom po ovom pitanju. Sujuti ih, također, podržava u djelu “El-Džami’u-s-Sagir”, ali ga se El-Munawi u djelu “El-Fejd” suprotstavio ovom mišljenju, jer se u lancu prenosilaca nalazi Dža’fer b. Burkan, koga su muhaddisi proglasili slabim prenosiocem. Šejh Albani gaje spomenuo među vjerodostojnim hadisima zbirke “El-džami‘u-s-Sagir”, jer se “mursel” ojačao “musnedom”.

“Radite prije nego dođe vrijeme da ne mognete raditi. Ja pokušavam raditi danas, ali ne mogu! ”

Hafsa b. Sirin je govorila:

“O mladi ljudi, radite, jer rad je u mladosti!”

3.Svaki dan ima određene aktivnosti. Za svako vrijeme čovjek ima obaveze, i ne postoji slobodno vrijeme, a da se za tren ne ispuni nekim aktivnostima.

Omer b. Abdulazizje bio prezauzet, pa mu je jedne prilike rečeno:

“Ostavi nešto za sutra. ”

”Nisam u stan ju da završim obaveze u jednom danu, pa kako bih ih tek završio ako se sakupe obaveze dva dana u jednom?! odgovori on.

Ibn Ata’ullah u ”El-Hikemu” kaže:

“Obaveze čovjeka se u vremenu mogu obaviti, ali prava koja nosi vrijeme nije moguće nadoknaditi. Kako god dođe koji tren, on u sebi nosi dug prema Allahu dz.š., pa kako da ujedno i obaviš svoje obaveze i vratiš Mu dug za blagodat vremena?!”

4. Odgađanje ibadeta i dobrih djela stvara čovjeku naviku za tim. Običaj, ako se usadi u čovjeka postaje njegovom prirodom i teško se može odviknuti od njega. Situacija dođe do toga da čovjek vjeruje kako je neophodno činiti dobra djela, ali nema volje koja bi ga potakla na dobro djelo. Naprotiv, on nalazi težinu u činjenju dobrih djela i izbjegava ih, pa kada i učini jedan korak prema njima, čini mu se kao da na leđima nosi brdo. Takav čovjek, isto tako, odgađa svoje poka

janje od grijeha, jer se njegova duša navikne na grijehe i slijeđenje strasti, tako da odvikavanje postane težak proces. Grijeh i zlo, iz dana u dan, obuzimaju njegovo srce i postaju mu bliži. Tako se uvećava obim grijeha i posljedice ostavljaju trag u srcu, sve dok ono potpuno ne pocrni i u njemu ne zavlada mrak. U toj situaciji ne može se vidjeti ni zračak upute i svjetlosti.

Navodi se u hadisu:

“Ako vjernik učini grijeh, ucrta mu se crna tačka na srcu, pa ako se pokaje i zatraži oprost izbriše mu se ta tačka. Ako nastavi sa zlodjelom, ona se širi sve dok ne prekrije njegovo srce; a to je taj prekrivač koji je Allah dž.š. spomenuo u svojoj plemenitoj Knjizi: A nije tako! Ono što su uradili prekrilo je srca njihova!’” 143/144

5. Djela su glavni zadatak čovjekovog života. Zbog toga neaktivan čovjek ne zaslužuje da živi. Aktivnost se traži od čovjeka sve dok mu srce kuca, bilo to na polju vjerskih ili ovosvjetskih aktivnosti.

Poznata mudra izreka muslimana kaže:

“Radi za dunjaluk kao da ćeš živjeti vječno, a za ahiret kao da ćeš sutra umrijeti. ”

[143] Al-Mutaffifun, 14.

[144] Hadis prenose Tirmizi (ocijenio gaje vjerodostojnim), Nesa’i, Ibn Madže, Ibn Hibban (u svome “Sahihu”) i Hakim. Ovo je Hakimova verzija sa dva lanca prenosilaca. Za jedan lanac kaže daje vjerodostojan prema kriterijima Buharija i Muslima, kao stoje zabilježeno u djelu "Et-Tergib”.

Grđenje i proklinjanje vremena

Pošast koje se treba čuvati, a kojaje jedna od velikih negativnosti u čovjekovom životu jeste potvora vremena, prebacivanje krivice na njega i stalna žalopojka o zulumu vremena. Mnogi ljudi sebi predstavljaju vrijeme kao velikog neprijatelja koji vreba ili vladara nasilnika koji kažnjava nevinog i lijepo se odnosi prema zločincu, bez bilo kakvog razloga do slijeđenja strasti, poput slijepca koji ne zna gdje udara; nekad pogodi, a više puta promaši.

Sve što smo spomenuli rezultat je teorija kojima pojedinci ili skupine pokušavaju da se opravdaju i izbjegnu odgovornost za zlodjela i greške, kako bi prenijeli tu odgovornost na druge, ili pak na vrijeme, sudbinu, sreću, prilike i sl...

Bolje bi im bilo da sagledaju nevolju koja ih je zadesila i blagodat koju su izgubili, pa zatim da to detaljno analiziraju, vežući uzroke sa posljedicama i u skladu sa zakonitostima koje je Allah dž.š. postavio u univerzumu. Vrijeme nije ništa drugo do okvir u kojem se događaji odvijaju u skladu sa spomenutim zakonitostima. O ovome nam govori hadis: “Nemojte grditi vrijeme, jer Allah dž.š. je vrijeme. ” [145] tj. On je taj koji je postavio te zakonitosti i On ih provodi.

Kada su muslimani izgubili u Bitki na Uhudu, sedamdeset ashaba r.a. je postalo šehidima, pa su se zapitali o uzroku ove nesreće. Kur’an im na to daje odgovor: “Zar kada vas je snašla nevolja, koju ste vi njima dvostruko nanijeli, možete reći:

[145] Prenosi ga Muslim od Ebu Hurejre r.a.

'Otkud sada ovo?! 'Reci 'To je od vas samih.' Allah zaista, sve može. ” [146]

Kuran obznanjuje ovo univerzalno pravilo, pa kaže: “To je zato što Allah neće lišiti blagostanja narod kome ga je podario - sve dok se on sam ne promijeni, a Allah sve čuje i sve zna. ” [147]

Znači, bolje bi bilo da se ljudi obrate sami sebi, koreći svoje duše i tako pokušaju ispraviti greške, nego da kore vrijeme i pronalaze mu

nedostatke.

Pjesnik reče:

Sve što dođe različito je i nije kvarno Ljudi su ti koji se kvare.

Drugi doda:

Mahanu vremenu tražimo, a ona je u nama Veće sramote od nas vrijeme nema.

Kunemo vrijeme, a grijeha nema Da prozbori vrijeme, nas bi klelo.

Poznato je da neki pjesnici i književnici izražavaju svoju pobunu protiv društvenog nereda, autokracije i despotizma vladara, koreći vrijeme.

Oni pod pojmom vrijeme misle na negativnosti u njemu, poput vladara nasilnika i sl..

[146] Ali-Imran, 165

Jedan od njih kaže:

Pitao sam vrijeme svoje puno neznanja, zla, nevaljalosti
Da li imamo put do sreće?!
Reče: “Put su neznanje i slabost!”

Pripovijeda se o nekim vladarima koji su se uzoholili da su govorili: “Vrijeme je vlast, pa onaj koji vrijeđa vrijeme, zaslužio je kaznu! ”

Ako vjernika zadesi nešto što mu nije po volji, treba da preispita svoje postupke, te da se zatim obrati svome Gospodaru, zakuca na Njegova vrata pokajanja, zatraži oprost
i kaže ono što rekoše njegovi praroditelji Adem i Hava kada su napustili Džennet: “Gospodaru naš, sami smo sebi krivi i ako nam Ti ne oprostiš i ne smiluješ nam se, sigurno ćemo biti izgubljeni. ” [148]

Kada se Musa a.s., nakon razgovora sa Allahom dž.š., vratio svome narodu, zatekao gaje kako obožava nijemo tele koje ih je skrenulo sa Pravoga puta. Nisu slušali savjete njegovog brata Haruna a.s. već su ga potlačili, pa čak htjeli i ubiti. U tako teškoj situaciji, on se obraća Allahu dž.š. poniznom dovom, govoreći: “Gospodaru moj, oprosti meni i bratu mome, i učini nas da budemo pod okriljem Tvoje milosti, Ti si od milostivih Najmilostiviji. ” ,[149] 148 Al-A’raf, 23.

Uzmimo za primjer i pobožnjake, kada su neki od njih postajali šehidima: “Pa nisu klonuli zbog nevolja koje su ih na Allahovom putu snalazile i nisu posustali, niti se predavali - a Allah izdržljive voli - I samo su govorili: ‘Gospodaru naš, oprosti navi krivice naše i neumjerenost našu u postupcima našim i učvrsti korake naše i pomozi nas protiv naroda koji ne vjeruje. ‘Allah im je dao nagradu na ovome svijetu, a na onome svijetu dat će im nagradu veću nego su zaslužili. - A Allah voli one koji dobra djela čine. ” [150] [150] Ali Imran, 147-148

